ԵՐԵՍՈՒՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ԼՐԱԳԻՐԸ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ ԱՐԺԷ

ԵՐԿՈՒ րուբլի

Մի ամսվայ համար 1 րուբլի

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Շաբաթ, նոյեմբերի 17-ին,
Գ. պ. անդամների, կանդիդատների և նրանց ընտանիքների համար
Հայոց դրամատիկ. դերասանների ընկերակցութիւնը
կը ներկայացնէ
„ԲԱՂՆԻՍԻ ԲՈԽՁԱ"
Նոր պիէս Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆԻ
Սկիզբն է երեկոյեան ժամը 8-ին
(առ.) 1—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Թիֆլիսի ժողովարանի աւագների խորհուրդը յայտնում է ի գիտութիւն պ. պ. անդամների և կանդիդատների, որ ուրբաթ, նոյեմբերի 23-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին նշանակված է ընդհանուր ժողով, քննելու Թայիրովից ամառային շէնութիւնը վարձելու հարցը։
(17, 18, 23) առ. 1—3

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նախապատրաստութիւններ. Վերջին տեղեկութիւններ. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Պետական Դումայի վերջին նիստերը. Ռուսաց կանանց ընկերութեան նիստը. Դատաստանական դահլիճից. Ա. Տուրչանինօվ. կաթողիկոսը. Ջուր պղտորողներ. Թատրոն և երաժշտութիւն. Տեղեկութիւններ գաւառից. Կաթողիկոսի մահվան առիթով. Պոստը Առաջաձոր գիւղում. Ներքին լուրեր. Ոստիկանական տեղեկութիւններ. Ռուսաստանի կեանքից. Նամակներ խմբագրութեան. Ձայներ. Վերջին բաց նամակ Խաչիկեանին. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Պարսկական գործերը. Նամակ Ամերիկայից. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Մշակի» երէկվայ համարում տրպված հեռագրից մեր ընթերցողները տեղեկացան, որ Էջմիածնի սինօդը միջնորդութիւն է յարուցել կառավարութեան առաջ նշանակելու կաթողիկոսի ընտրութիւնը 1908 թուի մայիս ամսին։

Եթէ սինօդի այդ միջնորդութիւնը յարգվի, այն ժամանակ 5—6 ամսից յետոյ տեղի կունենայ կաթողիկոսի ընտրութիւնը Էջմիածնում։

Եւ ուրեմն այդ 5—6 ամիսների ընթացքում պէտք է կատարվեն բոլոր անհրաժեշտ ձևականութիւնները, հաւաքվեն ընտրական ժողովները, ընտրվեն պատգամաւորները և ուղարկվեն Էջմիածին։

«Մշակի» մէջ տպված Ձահրիարի յօդուածից մեր ընթերցողները գիտեն, որ կաթողիկոսի ընտրութեան վերաբերեալ պաշտօնական գրագրութիւնները բաւական ժամանակ են պահանջում և ուրեմն Թիւրքիայի և արտասահմանեան ուրիշ հայաբնակ տեղերի հայերը պաշտօնապէս շուտ չեն գեկուցված լինի ընտրութիւններ կատարելու համար։ Ուստի անհրաժեշտութիւն է զգացվում, որ թէ սինօդը և թէ Կ. Պօլսի պատրիարքարանը իրանց կողմից յատուկ շրջաբերականներով հրահանգներ ուղարկեն բոլոր հայաբնակ տեղերին՝ նախապատրաստվելու առաջիկայ ընտրութիւնների համար։

Նախապատրաստական խորհրդակցութիւններ և գործողութիւններ կատարելուց յետոյ ընտրող ժողովուրդը կարող կը լինի հեշտութեամբ դիմել ընտրութիւններին, հէնց որ պաշտօնական հրաւէր կը ստանայ ընտրութիւններ անելու համար։

Մեր հասարակութիւնը, որ մամուլի հաղորդագրութիւնների շնորհիւ գիտէ իր առաջ դրած խնդիրների էութիւնը, պէտք է սկսի լուրջ կերպով զբաղվել կաթողիկոսական ընտրութեան հարցով և քննութեան ենթարկէ այն բոլոր հանգամանքները, որոնք կապ ունեն կաթողիկոսական ընտրութեան գործի հետ։

Կաթողիկոսական ընտրութեան ժամանակ, ինչպէս յայտնի է, կազմվում է չորս թեկնածուի ցուցակ, որից երկուսը ընտրվում են կառավարութեանը ներկայացնելու համար։

Թէ չորսի ու երկուսի ցուցակներ կազմելու և թէ ամենացանկալի մէկի ընտրութիւն անելու համար պահանջվում են նախապատրաստական խորհրդակցութիւններ, գրագրութիւններ, հրապարակական քննադատութիւններ։

Աչքի առաջ ունենալով որ ժամանակամիջոցը մեծ չէ, կարևոր է, որ այժմեանից իսկ մեր հասարակութեան խաւերը վերաբերվէին հերթական դարձած հարցին արժանի ուշադրութեամբ և առանց յետաձգումների ու դանդաղումների զբաղվէին կաթողիկոսական թեկնածուների որոշման և ընտրութիւնների կատարեալ կազմակերպութեան խնդիրներով։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեզ հաղորդում են, որ Նպաստամատոյց Յանձնաժողովի առաջարկութեան համաձայն գաւառական կենտրոններից մի քանիսում ներկայումս ժողովվում են տեղեկութիւններ աղէտեալ գիւղերի, ստացված վնասների և կարիքի չափի մասին։

Վիճակագրական տեղեկութիւնների բացակայութեան պատճառով դժուարութիւններ են առաջանում ճիշտ թուեր ներկայացնելու, մանաւանդ որ տեղեկութիւնները պէտք է ժողովել կարճ ժամանակամիջոցում։ Այժմ չափազանց զգալի է, թէ որքան անյարմարութիւններ են ստեղծվում, երբ ժամանակին միջոցներ չեն ձեռք առնըվում ճիշտ տեղեկութիւններ ժողովելու և աղէտի մասին արձանագրութիւններ կազմելու համար։

—

Թիֆլիսի Կենտրոնական Նպաստամատոյց Յանձնաժողովի գործակատար պ. Ս. Տէր-Պօղոսեան, Յանձնաժողովի կարգադրութեան համաձայն, գնալով Նոր-Բայազէտ, մի քանի տեղեկութիւններ է հաղորդում այնտեղից, որոնցից երևում է, որ Բագուից մի քանի ֆուրգօն ալիւր է ստացվել Նորադուզ գիւղի համար. Նոր-Բայազէտի վաճառականներից մի քանիսն էլ Բագուում ալիւր են գնել պուդը 2 ր. 10 կոպէկով Նոր-Բայազէտի, Նորադուզ և Դշլաղ գիւղերի սովեալ գիւղացիների համար։

Տեղական մասնաժողովի նախագահ Խորէն վարդապետ Մուրադբէգեան հաղորդել է մանրամասն տեղեկութիւններ և ցոյց է տուել բժշկի այն վկայականը, որով վկայվում է, որ եթէ նորադուզցիները շարունակեն կերակրվել այն սնունդով, ինչով որ այժմս են կերակրվում, շատ կը վնասվեն երեխաները, որովհետև միակ ուտելիքն է գետնախնձորն ու թեփի խառնուրդ։

Տեղական մասնաժողովը վճռել է Յանձնաժողովի ուղարկած դրամով ալիւր բերել տալ Բագուից։ Այդ վճիռը մասնաժողովը պատճառաբանում է նրանով, որ եթէ այժմ դրամը բաժանվի, ձմեռը գիւղացին առանց հացի կը մնայ, իսկ քաղաքի վաճառականները ալիւրի պուդը կը հասցնեն 3 րուբլու։

Նորադուզցիները, բացի ալիւրից, չունեն նաև անասուններ՝ անգամ քաղաքից ալիւրը տեղափոխելու համար։

Իբերի դրութեանց հետ մանրամասն ծանօթանալու համար Նահանգապետը հեռագրով իր մօտ է կանչել գաւառապետին։ Լսելով գաւառապետին, նա կարգադրել է անմիջապէս երեք հազար րուբլի տալ պետական գանձատնից։ Թէ այս և թէ Յանձնաժողովի ուղարկած 2000 րուբլով վճարվելու է ալիւրի գինը։

Նոր-Բայազէտում այնքան էլ ձիւն չէ եկել, ինչպէս Դիլիջանի շրջակայքում. եղանակը մեղմ է։

Տէր-Պօղոսեանն զբաղված է վնասված գիւղացիների ցուցակները կազմելով։

—

Նոյեմբերի 9-ին կառավարիչ սենատի ընդհանուր ժողովի նիստում քննըվել է արդարադատութեան մինիստրի առաջարկը Բագուի նահանգում գտնըվող նաւթային հողերը կապալով տալու գործի մասին։ Արդարադատութեան մինիստրը ուզում էր 1906 թուի նոյեմբերի 1-ին կայացած աճուրդը վաւերացնել, բացի № 12 գետնի աճուրդից։ Սենատի ինչպէս առաջին դեպարտամենտում, նոյնպէս և նախկին ընդհանուր ժողովում հակառակ կարծիքի մնացողները այս անգամ էլ հակառակ կարծիք յայտնեցին։ Ութ սենատորներ, որոնք բացակայում էին նոյեմբերի 9-ի նիստում, դեռ ևս իրանց կարծիքը չեն յայտնել։ («T.»)

—

«Berl. Tageblatt»-ը հաղորդում է, որ Թիւրքաց սուլթանի կեանքի դէմ նոր մահափորձ են կատարել։

Եըլդըզ-Քիօսկում սէլամլըքի ժամանակ մահափորձ են պատրաստում սուլթանի կեանքի դէմ։

Սուլթանին սպասող հիւրերի թւում ուշադրութիւն է գրաւում մի աննշան ծովապետ։ Ներկայ եղողները ուշադրութիւն են դարձնում անծանօթ ծովապետի զգեստի վրա, որն իր մանրամասնութիւններով համապատասխան չէ եղել սահմանված ձևին։

Երբ անծանօթի հետ սուլթանի ադիւտանտը սկսում է խօսակցել, նա ընկնում է հակասութիւնների մէջ և անմիջապէս ձերբակալվում է։

Հարցաքննութեան ժամանակ նա իրան անուանում է նաւատորմղի լէյտենանտ Էօմէր-Լութֆի։

Էօմէր-Լութֆիի կրծքում գտնում են մի փոքրիկ, սակայն ահագին ոյժ ունեցող մի ռումբ։ Էօմէր-Լութֆին բանտարկված է։ («Б. Э.»)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ՎԵՐՋԻՆ ՆԻՍՏԵՐԸ

Նոյեմբերի 13-ի նիստը բանում է նախագահ Խօմեակօվը։

Քննութեան է դրվում ամենահպատակ ուղերձի նախագիծը մշակող 18-րդ մասնաժողովի զեկուցագիրը։ Մասնաժողովի նախագահ Պլէվակօն յայտնում է, որ մասնաժողովը իր դատողութիւնների հիմք ընդունել է հոկտ. 17-ի դաշնակցութեան պարլամենտական ֆրակցիայի մշակած ուղերձի բնագիրը, և աւելացնում է, որ ֆրակցիայի ներկայացուցիչներն իրանց են վերապահել համապատասխան պատճառաբանութիւններով բնագրի մէջ ուղղումներ մտցնելու իրաւունքը։

Սկսվում է տաք և երկար վիճաբանութիւն։ Սօցիալ-դեմօկրատները բացակայում են։ Հոկտեմբերի 17-ի միութեան կողմից մի ընդարձակ ծրագրային ճառ է արտասանում Գուչկօվը, որով այն միտքն է յայտնում, որ ուղերձը պէտք է անկուսակցական լինի և պէտք է պարփակէ այն բոլորը, ինչ որ տարբեր կարծիքներ ունեցողներին միացնում է։ Ուղերձը կազմողները խուսափել են նեղ կուսակցական լօզունգներից։ Հոկտեմբերեանները իբրև սահմանադրականներ՝ սահմանադրական միապետութեան մէջ տեսնում են Կայսրի անջատումը պալատական կամարիլլայից և չինովնիկական միջնապատից և համոզված են, որ նոյնօրինակ հաւատարիմ և նուիրված կը լինեն Պետական Դումայի նախաձեռնող սահմանադրական Կայսրին, ինչպէս իրանց նախահայրերն էին միապետական Ցարերի ժամանակ։ Այժմեան պայմաններում հարկաւոր է ուժեղ Կայսերական իշխանութիւն։

Միտրոֆան եպիսկոպոսը պնդում է, որ ուղերձում գրվի «Ձերդ Կայսերական Մեծութիւն, Ինքնակալ Ռուսաստանի»։

Միլիւկօվը յայտնում է, որ ժողովրդական ազատութեան կուսակցութիւնը չէ ներկայացնում իր ուղերձի բնագիրը, որովհետև կուսակցութեան ուղերձը առաջին Պետական Դումայի կազմած ուղերձն է, որը արմատապէս հակառակ է հոկտեմբերեանների կազմած ուղերձին։ Իշխանութիւնը և պետական բոլոր մարմինները պէտք է ենթարկվեն օրէնքներին։ Յունիսի 3-ի օրէնքը ոյժի յաղթութիւն է իրաւունքի վրա և այժմեան ներկայացուցչութիւնը պէտք է իր խօսքը ասէ, որի մասին ուղերձը լռում է։ Սահմանադիր-ռամկավարները չեն կարող համաձայնել աջակողմեանների հետ, որոնք քարոզում են ոչ թէ համերաշխութեան, այլ թշնամութեան մաքեր։

Պուրիշկեվիչը օրինակներով բացատրում է, որ հոկտեմբերի 17-ի ակտը տուեց վերափոխված պետական կազմ։ Պէտք է խօսել ոչ թէ իրանից, այլ ռուս ժողովրդի կողմից. պէտք է արտայայտել ժողովրդական ոգին, ժողովրդի սիրտը։ Հարցրէք. ռուս գիւղացիութիւնը ցանկանում է արդեօք ձեռնամխել Միապետի ինքնակալ իրաւունքներին։ Բնաւ ոչ։ Ի զուր յանդիմանում են, որ աջակողմեանները ռէակցիօներներ են. հայրենասիրութեան զգացմունքը նրանց մէջ էլ պակաս չէ, ինչպէս օտարազգիների սրտերում։ Առաջին երկու Դումաներում ձախակողմեանները աշխատեցին Ռուսաստանի ամբողջ բաղդը լուծել։ Իսկ աջակողմեանները նրանց ասացին՝ «Стой»... Թող ամբողջ աշխարհը իմանայ, որ եթէ կայ մի հօսանք, որ ձգտում է սահմանափակել Միապետի իրաւունքները, կայ նմանապէս մի ուրիշ հօսանք, զուտ ռուսական, որը թոյլ չի տայ իրագործել այդ։ Վերջում Պուրիշկեվիչը հրաւիրում է հոկտեմբերեաններին՝ աւելացնել «ինքնակալ» խօսքը։

Բոլաշեվը չափաւորականների անունից յայտնում է, որ չափաւորականները պատրաստ են միանալ հոկտեմբերեանների ուղերձի բնագրին, եթէ «ինքնակալ» խօսքը հանվի։

Խօսում են շատերը և միանում են Թագաւոր Կայսրին ամենահպատակ ուղերձ ներկայացնելու անհրաժեշտութեանը։

Լեհ, մահմեդական և լիտօվցի հռետորները պնդում են, որ մտցվեն այն ուղղումները, որոնցով բաւարարութիւն է տրվելու Ռուսաստանի ազգութիւնների արդար ցանկութիւններին։

Աշխատաւորականների խմբակի ներկայացուցիչները յայտնում են, որ նրանք ձայն կը տան միայն առաջին Դումայի կազմած ուղերձին։

Դմօվսկին լեհական կօլօյի անունից ասում է, որ կօլօն անպայման կը միանայ ուղերձի առաջին մասին, որով վկայվում է Դումայի անդամների ամենահպատակ լինելը, բայց չէ կարող միանալ երկրորդ ծրագրային մասի հետ, «որովհետև նրա մէջ մի այնպիսի կէտ կայ, որ եթէ նը լրացվի, ծրագիրը մեռը չի լինի»։ Եթէ ծրագրում ցոյց չը տրվի ազգութիւնների հարցի լուծումը, ծրագիրը կը հասկացվի երկու ձևով։ Կօլօն մտցնում է հետևեալ տողերը «ընդհանուր բարեկեցութիւնը բարձրացնել» խօսքերից յետոյ—«և բաւարարութիւն տալ պետութեան կազմի մէջ մտնող ժողովուրդների արդար ձգտումներին»։

Մի քանի հռետորներից յետոյ, նիստը $6^{1}/_{2}$ ժամին փակվում է։ Դումայի որոշմամբ, վիճաբանութիւնները շարունակելու համար վճռվում է հետևեալ նիստը գումարել երկու ժամից յետոյ։

Երեկոյեան նիստը բացվում է $8^{1}/_{2}$ ժամին։

Եֆրէմօվը յայտնում է, որ խաղաղ վերանորոգչականները, չը նայելով մի քանի տարաձայնութիւնների, ձայն կը տան հոկտեմբերեանների կազմած ուղերձին։

Կոմս Վլ. Բօբրինսկին խօսում է Միլիւկօվի դէմ. ասում է որ յունիսի 3-ի ակտը ոչ թէ յաղթութիւն է իրաւունքի վրա, այլ կայսերական խղճի յաղթութիւն՝ օրէնքի տառի վրա։

Նեսէլօվիչը խօսում է 6 միլիօն աղքատ, իրաւազուրկ հրէաների անունից (աջակողմում աղմուկ. նախագահը խնդրում է կարգը չը խանգարել) և նրանց անունից միանում է Դմօվի ուղղման։

Ռօդիչեվը ուղերձի հեղինակին սահմանադրական ոգուն հաւատարիմ լինելու է հրաւիրում։ Աջակողմեանները, Պուրիշկեվիչի ղեկավարութեամբ, թոյլ չեն տալիս նրան շարունակել խօսել. Ռօդիչեվը իջնում է ամբիօնից ձախակողմեանների ծափահարութիւններով։

Լամանսօվը ասում է, որ «Ռուսաստանը առանց միապետութեան դիակ է, որին կոցահարում են գիշակեր բազէները»։

Բուժիանցեվը, Տիմօշկինը, Իւրկէվիչը, Կօվալենկօն, Սուլկօվը պնդում են, որ միապետութեան հասկացողութիւնը ուղերձում անպատճառ մտցվի։

Ժամը 10 և 38 րօպէին յայտարարվում է ընդմիջում։

Նիստը վերսկսվում է 11 ժամ 5 րօպէին։

Շինգարեօվը իր ճառի ժամանակ, դիմելով աջակողմեաններին, նրանց աջակողմի յեղափոխականներ է անուանում (աջակողմում սկսվում է աղմուկ, իրարանցում. շատերը գոռում են՝ «դուրս, դուրս». Նախագահը հայհոյա զանգահարում է։ Աղմուկը յանկարծ դադարում է։ Նախագահը նկատողութիւն է անում հռետորին)։ Շինգարեօվը վերջացնում է իր ճառը, յայտնելով որ սահմ.-ռամկավարները պնդում են իրանց առաջարկութիւնների վրա։

Վիճաբանութիւնները վերջանում են։ Վերջին խօսքը պատկանում է մասնաժողովի զեկուցանող Պլէվակօյին, որը մանրամասն ձևակերպում է վիճաբանութիւնները։ Իր երկար ճառից յետոյ, նա կոչ է անում բոլորին միանալ հոկտեմբերեանների պատրաստած ուղերձին, որովհետև նա ամբողջովին հպատակութիւն է Կայսրին և հայրենիքին։ (Բուռն ծափահարութիւններ բոլոր աթոռներում)։

212 ձայնով ընդդէմ 146-ի մերժվում է միապետութեանը վերաբերող առաջին ուղղումը։ Դօբրեբը աջակողմեանների անունից յայտնում է, թէ, նկատելով որ աջակողմեանների ուղղումները չանցան, նրանց խիղճը թոյլ չի տալիս ձայն տալ ուղերձի օգտին։ Բայց միևնոյն ժամանակ չը ցանկանալով ձայն չը տալ ուղերձի դէմ, աջակողմեանները ձեռնպահ են մնում ձայնատուութիւնից։

Միլիւկօվը յայտնում է, որ, նկատի ունենալով աջակողմեանների ուղղումների չանցնելը, առայժմ ռամկ. կուսակցութիւնը յետ է վերցնում իր ուղղումները և միանում է մասնաժողովի մշակած բնագրին (կենտրոնը և աջակողմը ծափահարում են)։

Մինացինօն աջակողմեանների և չափաւորականների անունից յայտնում է, որ նրանք միանում են մասնաժողովի մշակած ուղերձի բնագրին։

Դմօվսկու ուղղումը մերժվում է։

Աջակողմեանները դահլիճից դուրս են գնում։

Չէ ընդունվում նաև աշխատաւորական խմբակի առաջարկութիւնը, որի պատճառով նրանք ևս ձայնատուութիւնից ձեռնպահ են մնում։ (Կենտրոնում՝ «բրաւօ, բրաւօ»)։

Պետական Դումայի քարտուղարը կարդում է ուղերձի բնագիրը.

«Ամենաողորմած Թագաւոր։ Ձերդ Կայսերական Մեծութեան հաճելի եղաւ ողջունել մեզ, երրորդ Պետական Դումայի անդամներիս, և մեր առաջիկայ օրէնսդրական աշխատանքների համար Ամենաբարձրեալի օրհնութիւնը հայցել։ Մեր պարտքն ենք համարում Ձերդ Կայսերական Մեծութեան արտայայտել ու Ռուսական պետութեան Գերագոյն Պետն առածած հպատակութեան զգացմունքները և շնորհակալութիւն յայտնել Ռուսաստանին շնորհած ժողովրդական ներկայացուցչութեան—կայսրութեան հիմնական օրէնքներով հաստատած — իրաւունքների համար։ Հաւատացէք մեզ, Թագաւոր, որ մենք մեր բոլոր ոյժերը կը լարենք, մեր կարողութիւնը կը կանենք,

մեր ամբողջ փորձառութիւնը երևան կը հանենք՝ որպէսզի կարող լինենք Ձերդ Կայսերական կամքով հոկտեմբերի 17-ի մանիֆէստով վերածնված պետական կազմը ամրապնդել, հայրենիքը հանգստացնել, նրա մէջ օրինական կարգ հաստատել, ժողովրդական կրթութիւնը զարգացնել, հանուր բարեկեցութիւնը բարձրացնել, Ռուսաստանի մեծութիւնը, հզօրութիւնը և անբաժանելիութիւնը հաստատել և դրանով դէպի մեզ Թագաւորի և երկրի վստահութիւնը արդարացնել»։

Միջանցքներում խմբված աջակողմեանները աղաղակում են՝ «կանգնել, կանգնել»։ Հոկտեմբերեանների մի մասը կանգնում է։

Լեհական կոլօն, պատճառաբանելով որ իր ուղղումը երկրորդ մասում չընդունվեց, ձայնատուութիւնից ձեռնպահ է մնում։

Նախագահը քուէարկութեան է դնում ուղերձը և, մի րոպէ պաուզայից յետոյ, բարձրաձայն յայտնում է. «Պետական Դուման ամենահպատակ ուղերձը ընդունեց միաձայն»։ Դումայի անդամները ելնում են իրանց տեղերից։ Ցնծացին «ուրաները» դուրս են թռչում հարևբուռ կրծքերից և դղրդեցնում են դահլիճը։ Ծայրայեղ աջակողմեանները երգում են ազգային օրհներգը՝ «Տէր պահեա զԿայսրն մեր»...

Ժամը 12 և 20 րոպէին Նախագահը նիստը յայտարարում է փակված։ Հետևեալ նիստը կը կայանայ նոյեմբերի 15-ին, ցերեկվայ ժամը 2-ին։

ՌՈՒՍԱՑ ԿԱՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՆԻՍՏԸ

Նոյեմբերի 7-ին կայացել է ռուսաց կանանց ընկերութեան նիստը՝ Ե. Վ. Ալիօվայի նախագահութեամբ։ Ներկայ են եղել մօտ 70 կանայք, ի թիւս որոնց զանազան կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչներ։ Քննութեան նիւթն է եղել կանանց իրաւահաւասարութեան և կանանց համառուսական համագումար հրաւիրելու հարցը։ Վիճաբանութիւններին մասնակցել են Ա. Ս. Միլիւկօվա, տ. տ. Կալմանովիչ, Իւշենկօ և այլն։ Տ. Միլիւկօվան այն կարծիքն է յայտնել, որ չը պէտք է դիմել երրորդ Դումային կանանց համար իրաւահաւասարութիւն պահանջելու, քանի որ պարզվել է նրա ուղղութիւնը։ Անհրաժեշտ է սակայն, նրա կարծիքով, որ արդէն Պետական Դումայում տեղական ինքնավարութիւնների հարցը քննելիս աշխատեն կանանց համար համահաւասար իրաւունք ստանալ տղամարդկանց հետ այդ մասում ևս։ Ժողովը, մի քանի ճառախօսների լսելուց յետոյ, որոշել է դիմել Դումային և «յիշեցնել» այն պետիցիաների մասին, որոնց ներկայացրել է կանանց ընկերութիւնը առաջին երկու Դումաներին։ Մ. Ա. Չեխօվան զեկուցել է, որ Մոսկվայի կանանց իրաւահաւասարութեան միութիւնը վճռել է Պետերբուրգի ռուսաց կանանց ընկերութեան հետ միասին կանանց համառուսական համագումար հրաւիրել Պետերբուրգում եկող տարվայ ապրիլին։ Ընդունված է Մոսկվայի միութեան կողմից առաջարկված համագումարի զբաղմունքների ծրագիրը, թէև մի քանի ճառախօսներ այն կարծիքն են յայտնել, որ համագումարում հարկաւոր է բարձրացնել առաջին հերթում աւելի բէտալ հարցեր, ինչպէս օրինակ տ. Միլիւկօվայի առաջարկը, որը կայանում է ալկօհօլի դէմ կռուելու և կանանց իրաւահաւասարութեան հարցի մասին ժողովրդի մէջ գրականութիւն տարածելու մէջ։ Մեծամասնութիւնը եղել է այն կարծիքին, որ կանանց իրաւահաւասարութեան հարցը պէտք է դնել լիակատար կերպով։ Ընտրված է մի յատուկ յանձնաժողով, որին յանձնարարված է մշակել զեկուցում առաջիկայ համագումարի համար։ Տղամարդկանց թոյլատրվում է մասնակցել այդ համագումարին վճռողական ձայնի իրաւունքով։

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

Թիֆլիսում հրատարակվող և դադարեցված «Շաւիղ» թերթի խմբագիր-հրատարակիչ Սարգիս Յովհաննիսեանին Թիֆլիսի պալատի դատախազի օգնականը յանձնել է մեղադրական ակտը, որով նա մեղադրվում է քր. պատժ. 129-րդ և 1038-րդ յօդուածներով, սեպտ. 26-ի № 2-ում «Յեղափոխութիւն և ռէակցիա» վերնագրով յօդուածը զետեղելու համար։ Այդ յօդուածով հեղինակը այն միտքն է արծարծում, որ յեղափոխութիւնը ժամանակաւորապէս է մեղմացել Ռուսաստանում և որ մասսաները կազմակերպվում են կառավարութեան դէմ կռւելու համար, որպէսզի նրան վերջնական հարուածը հասցնեն, և այլն։ Գործը կը քննվի դատաստանական պալատում դասակարգային ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ։

Ա. Ն. ՏՈՒՐՉԱՆԻՆՕՎ

Նոյեմբերի 9-ին Պետերբուրգի մօտ՝ Ցարսկօէ Սելօյում վախճանվել է Ա. Ն. Տուրչանինօվը, յայտնի փաստաբան, որ երկար տարիներ եղել է Պետերբուրգի դատարանական շրջանի փաստաբանների խորհրդի նախագահ։ Հանգուցեալը մասնակցել է 1870-ական թւականներից սկսած բոլոր նշանաւոր քաղաքական դատերին, մեղադրեալների ձրի պաշտպան. բաւական է յիշել նրա տաղանդաւոր պաշտպանութիւնը «մեծ պրոցեսսին», երբ դատվում էին մի շարք նահանգներից բռնված պրոպագանդիստներ (193 անձերի դատը), ուսուցիչ Սօլովեօվին, որ փորձել էր սպանել Ալէքսանդր II-ին, մարտի 1-ի մեղադրեալներին, վերջերս Գրիգորիյ Գերշունի գործը և այլն։

Պետերբուրգի շրջանի փաստաբանների խորհուրդը վճռել է իր սեփական միջոցներից հոգալ թաղման ծախսը։

Հանգուցեալի երկարամեայ ընկեր և գլնակից՝ յայտնի Կ. Կ. Արսենիեվը զետեղել է «Рѣчь»-ում մի զգացված մահացուցակ, որը վերջացնում է այսպէս.

«Ռէակցիայի շրջանին, երբ միայն դատարանն էր մնացել ազատ խօսքի ապաստարան, Տուրչանինօվը երբեք չէր մերժում իր օգնութիւնը քաղաքական յանցանքների մէջ, կամ նրանց մօտիկ «հասարակական կարգ խանգարողների» մեղադրեալներին...

«Մէկը միւսի ետևից իջնում են ասպարէզից նոր դատարանի ծագման շրջանի գործիչները... Նրանցից շատ քչերին կը վիճակվի տեսնել այդ ծագման ձգտումների վերածնութիւնը և ալեոր տարիներին կրկին ապրել երիտասարդական կեանքի բաղդաւոր րոպէներով»։

Որքա՜ն պիտի խառցած լինի յեղաշրջումը, որ շատ վատ օրեր տեսած գործիչի գրչից խլէ այսքան մելանխօլիկ էջեր։ Հեռու է կրկին արշալոյսը...

Գ. Զ.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

III

Անպէտք մանաւանդ թէ վնասակար իսկ մի ընտրութիւն՝ երբ ընտրողը ընկնում է ընտրվածի թակարդը և դառնում է նրա գերին կամ ստրուկը։

Այդ չարիքը չէ կարող տեղի ունենալ և ունենայ էլ՝ շատ կը կարճվի, երբ ընտրողը իրաւատէր է մնում յետ խլել իշխանութիւնը ընտրվածից՝ երբ սա անարժան կամ իրաւազեղծ դուրս գայ իրան հաւատացած պաշտօնում, չարդարացնէ իր վրա դրված յոյսերը, չեմ ասում արտաքուստ ներգործող բռնի հարկի ու հանգամանքների ճնշման տակ, այլ՝ իր անձնական թէ ապիկարութեամբ ու թէ ուրիշ դժգհի որպիսութիւններով։

Ընտրողի այդ իրաւունքի ուժով էր՝ որ Սուրմակ մի տարի միայն չարագործեց կաթողիկոսութեան պաշտօնով, իսկ Բրքիշոյ երեք տարի (թէև այդ էլ շատ էր)։ Երկուսն էլ ընտրողների և կամ սոսեմ նրանց դրսից նշանակմանը հաւանութիւն տուողների կողմից անարգութեամբ վռնտվեցին։

Բայց դրանք գարշելիներ էին. կը յիշատակեմ Քրիստափորին, որ անարգութեամբ գահընկեց եղաւ՝ հպարտ, ամբարտաւան և չարախօսութեամբ խառնակիչ լինելուն պատճառով. կը յիշատակեմ մանաւանդ կաթողիկոսներ, որոնք իրանց միայն քաղաքագիտական հայեացքների պատճառով—հայեացքներ՝ որոնք կրօնական տոգորով էին երևում և չէին համապատասխանում ազգի հինգերորդ դարից ի վեր բռնած ուղղութեանը—տուժեցին, մէկը (Եզր) իր անունը գլխիվայր գրելուն արժանացաւ, միւսը (Ներսէս Գ. շինող) իբրև աքսորական պալատնից Տայոց լեռների մէջ և մնաց այնտեղ մինչև հովացաւ ժողովրդի բարկութիւնը։

Օրինակները իրանց անարժանութեամբ կամ խառը ընթացքով գահավէժ եղած կաթողիկոսների պակաս չեն եղել դարերի ընթացքում մինչև անցեալ դարի սկիզբները, մինչև այն ժամանակ՝ որ Կովկասեան երկիրները մտան նոր տիրապետութեան ու նոր օրէնքի տակ։

Այստեղ հայ եկեղեցին պահպանելով իր ընտրողական սկզբունքի մի ծայրը, այսինքն համազգային ընտրութեամբ մէկին կաթողիկոսական գահը բարձրացնելունը, կորցրել է միւսը, այսինքն անարժան կամ վնասակար հանդիսացածին նոյն գահից վայր բերելունը։

Այդպէս՝ ժողովուրդն, որ մէկին, գրաւվելով նրա շատ գեղեցիկ ու հրապուրիչ երեսոյթիցը, ընտրել է կաթողիկոս, էլ կարող չէ, երբ այդ ընտրեալը պատահաս է դուրս գալիս, հրաժարեցնել նրան, թէև նա դէպի բարոյական և նիւթական անանկութիւն սահեցնէ եկեղեցին։

Այդպիսի մի անել կացութեան մէջ թակարդված, ձեռ ու ոտ կապված, ժողովրդին մնացել է անճարակի բաժինը—Աստուած-Աստուած կանչելը։

Ժամանակը հասունացած է խրամատը լցնելու, խախտվածը իր նախկին լրական պայմանի մէջ վերահաստատել տալու։ Ժողովրդասէր Կայսրի շնորհիւ Ռուսաստանը այսօր իր Սահմանադրութիւնն ունի. բնական թելադրութեամբ հայ Եկեղեցին էլ կարող է խնդիր շարժել, որ իր կրօնավարչական սահմանադրութեան այդ էական կէտը վերահաստատվի։

Ա. Մ. Եզեկեան

ՋՈՒՐ ՊՂՏՈՐՈՂՆԵՐ

I

Ծայրայեղ և ծայրայեղագոյն երևալու տենչանքը մի կատարեալ վարակիչ ախտ է դարձել։

Արի յայտնեմ ամենածայրայեղ մտքեր և գուցէ հնչակ տարածվի ամբողջ աշխարհում—ահա մեր նոր գործիչների միակ գործելակերպը։

Եւ որովհետև այդ ծայրայեղ մտածողութիւնը արդիւնք է ոչ թէ խորին համոզման, արդիւնք է ոչ թէ գիտնական ուղղիպլիմի, որի եզրակացութիւնները երկար և լուրջ քննադատութիւնների վրա են հիմնված, այլ հետևանք է լոկ վայրկենական բռնկման, ծայրայեղ երևալու ախտին, որի շարժառիթն ևս մարդկանց աչքին թոզ փչելն է և նոր խօսք արտասանելու սին փառամոլութիւնը, ուստի գրեթէ միշտ այդ տեսակ ծայրայեղ մտածողները իրանց դատողութիւնների մէջ հանդիսանում են անբարեխիղճ, աղաւաղում, յեղաշրջում են ակնյայտնի փաստերը, և յաճախ ևս բանից դուրս է գալիս, որ նրանք ունենում են մի ներքին միտք, մի որևէ հին, անձնական հաշուից կամ եսական կրքից առաջացած խայթոց, որով կամենում են որպէս թէ խայթել...։

Բայց այդ խայթոցները, ի հարկէ, բթացած են դուրս գալիս...։

«Մշակի» ընթերցողները գիտեն, որ մի տարի չը կայ ինչ Թիֆլիսում սկսեց հրատարակվել «Երկրի Ձայնը» վերնագրով մի շաբաթաթերթ։ Դատելով վերնագրից և սկզբնական յօդուածներից, պէտք էր ենթադրել, որ թերթը աշխատելու է ցոյց տալ մեզ, թէ ինչ է մտածում երկիրը, այն է Թիւրքահայաստանը (շաբաթաթերթը խմբագրվում է Թիւրքահայերի ձեռքով, պ. Տ. Զաւէնի ղեկավարութեամբ)։ Այդպիսի մի շաբաթաթերթի գոյութիւնը նոյնիսկ ցանկալի էր. այո, ցանկալի էր, որ Թիւրքահայերը, որոնց անունով մենք այնքան մեծամեծ ճառեր ենք արտասանում, որոնց փրկիչներն և դաստիարակները հանդիսանալու յաւակնութիւնն ունենք, իրանք ուղղակի պատմեն մեզ իրանց ցաւերը, ցոյց տան իրանց վիճակը, բացատրեն իրանց կարիքները և պահանջները, մի խօսքով հնչեցնեն մեր ականջին իրանց անմիջական ձայնը։

Եւ սակայն այդ ձայնը մենք մինչև այսօր չը լսեցինք. այդ ձայնը, բուն երկրացու ձայնը, անկեղծ, անմիջական ձայնը մինչև այսօր չը թնդաց մեր ականջին, և «Երկրի Ձայնը» չը կարողացաւ միջնորդ լինել մեր և Թիւրքահայերի մէջ, մի փառաւոր և երախտապարտ դեր, որ նա կարող էր կատարել, եթէ միայն տոգորված լինէր ջերմ և անկեղծ ցանկութեամբ՝ օգնել երկրին։

Դրա փոխարէն «Երկրի Ձայնը» աշխատեց ուրանալ և հայ ժողովրդի աչքում ի չիք դարձնել այն միակ իրաւունքը, որ հայ ազգը Թիւրքիայում ձեռք է բերել օսմանեան պետութեան ներքոյ ընկնելուց յետոյ ամբողջ 500 տարվայ ընթացքում. դա այն միջազգային իրաւունքն է, որ ստացել է հայոց հարցը Ս. Ստեֆանօյի, Բերլինի և Կիպրոսի դաշնագրերով, մի իրաւունք, որի վրա է հիմնված Թիւրքիայի ամբողջ հայ ժողովրդի վերջին յոյսը, որովհետև այսօր այլ ևս արեգակի պէս պարզ է, որ առանց եւրոպական միջամտութեան հայ ժողովուրդը Թիւրքիայում իր սեփական միջոցներով անկարող է որևէ իրաւունք ձեռք բերել, ինչպէս ակնյայտնի է և այն իրողութիւնը, որ, դարձեալ առանց եւրոպական միջամտութեան, Թիւրքիայի վերածնութեան, վերակազման, բարեփոխութեան հարցը անկարող է մօտաւոր ապագայում իրականանալ։

Եւ հայ ժողովրդի այդ միակ և դարերի ծանր, տաժուն, յուսահատ ճիգերով և ահռելի զոհողութիւններով ձեռք բերած միակ միջազգային իրաւունքը ժխտելով՝ «Երկրի Ձայնը» կամեցաւ նոր խօսքի կարապետ հանդիսանալ։

Ի՞նչ էր այդ նոր պատգամը։

—Հայերի փրկութիւնը հնարաւոր է միայն՝ կազմակերպելով ընդհանուր օսմանեան յեղափոխութիւն։

Ի հարկէ, «Երկրի Ձայնի» հոգը չէր ամենևին լուսաբանել այն հարցը, թէ հնարաւոր է իր առաջարկի շուտափոյթ իրագործումը Թիւրքիայի ներկայ պայմաններում, և առաջարկված նոր միջոցը կարող է գոնէ մօտաւոր ապագայում որևէ արդիւնք տալ, այնպիսի արդիւնք, որի համար արժէր զոհել ազգային մեծ իրաւունքը, հայոց հարցի միջազգայնութեան իրաւունքը։

Այդպիսի լուրջ հարցով «Երկրի Ձայնի» ղեկավարները չէին կարող զբաղվել, որովհետև ամեն մի այդպիսի լուրջ հարց պահանջում է և լուրջ, բարեխիղճ, գիտնական ու պատմական ուսումնասիրութիւն՝ հիմնված անաչառ քննադատութեան վրա, իսկ նրանց, աւաղ, ձեռնտու չէր այդպիսի ուսումնասիրութիւն և նոյն իսկ անձեռնհաս էին դրա մէջ. նրանք, այդ ղեկավարները, առաջնորդվում էին մեր միւս ծայրայեղ յեղափոխականների այն սկզբունքով, թէ առաջ պէտք է քանդել ամեն բան, իսկ յետոյ, յետոյ... après nous le déluge, մեզանից յետոյ ջրհեղեղ...։

Սակայն այդ դափնիները շուտով թառամեցին. պէտք էր այժմ մի նոր խօսք, մի նոր պատգամ հնչեցնել, նոր դափնիներ վաստակել...։ Արի այս անգամ էլ պատգամախօսենք, թէ «Մշակը» կղերական-բուրժուական թերթ է և յաջորդ՝ «Նոր-Դարի»։ Ոհ, չէ՞ որ այդ ժամանակ ամեն կողմից կը լսուեն. բրաւօ, բրաւօ, պ. Զաւէն, տես ինչ յեղափոխական և թունդ սօցիալիստ է դարձել։

Եւ ամբողջ տարիներ «Մշակի» մէջ գրող, «Մշակի» ուղղութեան հետևող, «Մշակի» մտքերը քարոզող և տարածող Տ. Զաւէնը, հագած զգալով կամ հագած ձևացնելով սօցիալիստի քղամիդը, ժտանալով համեստութիւն և բարեխղճութիւն, իրան թոյլ է տալիս հետևել այն անբարեխիղճ անձանց օրինակին, որոնք անձնական մի քանի մանր և գծուծ հաշիւների համար վերջերս սկսեցին «Մշակի» ոտքերի տակ քարեր գլորել, որպէս թէ իրանք նրա աւերակների վրա հանգստանան դափնիներով։

Տեսնենք որքան բարեխղճութիւն և միտք կայ «Երկրի Ձայնի» նոր պատգամի մէջ։

Հ. Առաքելեան

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Մեզ հաղորդում են, որ Ալէքսանդր Աբէլեան գրել է և արդէն պատրաստել է գրաքննչին ներկայացնելու մի նոր կօմեդիա «Մագդալէն» վերնագրով 3 գործողութեամբ։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Վ ե ր ի ն - Ա գ ո ւ լ ի ս, 8 նոյեմբերի

Հացի գինն այստեղ, համեմատած ուրիշ տեղերի հետ, նկատելի չափով թանգ է։ Ցորենի պուտը ծախվում է 2 ր. 40 կ.։ Տեղիս չքաւոր դասը, չը կարողանալով գնել այդ գնով, փորձեց արգելք հանդիսանալ, որպէսզի չը գնեն և տուզերը, ու այդպիսով հացի բարձրացած գինը ընկնի։ Բայց հայ և Թուրք չքաւորների միացած ջանքերը մնացին ապարդիւն. հարուստները գնեցին իրանց տարվայ պաշարը, իսկ խեղճ ու նեղչար քեասիբները ձեռքները ծոցները դրած պատում են կէսոքի շուրջը, որտեղ դարսված են ցորենի բեռները։

Երբ նայում ես այդ խեղճերին, այդ «աշխարհի խորթ որդոցը», ակամայ գալիս ես այն եզրակացութեան, թէ բնութիւնը և մարդ-տղուկները բլոկ են կազմել թշուառ դասակարգին էլ աւելի ուժասպառ անելու։

Հացի թանգութիւնը մի կողմից, վաղահաս ձմեռն էլ միւս կողմից են նեղում մեր չունևոր շինականին. նա ներկայումս շուարած մնացել է և չէ իմանում, թէ պուտը 2 ր. 40 կոպէկով հաց առնի, որպէսզի սովամահ չը լինի, թէ՞ պուտը 20—30 կոպէկով ցախ, որպէսզի ցրտահար չը լինի։

Հացի գինը, հաւանականօրէն, դեռ շատ կը բարձրանայ, և այդ բանին քիչ չեն նպաստի Վերին-Ագուլիսի վատ ճանապարհները, որը պատրուակ են բռնում մեր սայլապանները և առանց այն էլ բարձր գնով ծախվող հացահատիկի փոխադրութեան արժէքն աւելի բարձրացնում, այդպիսով կարծես ուզելով կրակի վրա նաւթ ածել։

Շ.-շ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՄԱՀՎԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Վերին-Ագուլիս, 8 նոյեմբերի

Կաթողիկոսի մահվան լուրը այստեղ իմացվեց նոյեմբ. 1-ին, իսկ 3-ին ս. Քրիստափոր եկեղեցում կատարվեց հոգեհանգիստ։

Նոյեմբ. 6-ին ս. Թովմա-Առաքեալի վանքում կատարվեց շքեղ հոգեհանգիստ, որին ներկայ էր Ագուլիսից եկած երկսեռ բազմութիւն, ինչպէս տեղիս մահմեդական ազգաբնակութեան ներկայացուցիչ մօլլան մի քանի աչքի ընկնող մահմեդականների հետ։ Մօլլան իր հերթին կարդաց աղօթքներ։ Այդ օրը խանութները փակ էին։

Ծիսակատարութիւնից յետոյ նախ խօսեց տեղիս նորեկ վանահայրը, ապա՝ տեղիս դպրոցի ուսուցիչ Քաջբերունին։ Երկուսն էլ հասարակութեանը ծանօթացրին կաթողիկոսի գործունէութեան հետ։

Շ.-շ

Սուրամ, 12 նոյեմբերի

Ամսիս 6-ին, կաթողիկոսի մահվան առիթով, տեղիս հայերի վաճառատները փակ էին։ Այդ օրը ս. Լուսաւորիչ եկեղեցում, հանդիսաւոր պատարագից յետոյ, հոգեհանգիստ կատարվեց։ Չը նայած անձրևային վատ եղանակին, եկեղեցին լիքն էր. Ներկայ էին տեղիս ծխ. ուսումնարանի աշակերտներն ու ուսուցչական մարմինը և հոգաբարձուները։ Միխայլօվից եկել էր բաւականին ժողովուրդ։ Հոգեհանգստից առաջ Յովս. քահ. Առուծեանը քարոզ խօսեց և ծանօթացրեց հասարակութեանը հանգուցեալի գործունէութեանը։ Հոգեհանգստից յետոյ հասարակութեան կողմից ցաւակցական հեռագիր ուղարկվեց Էջմիածին՝ տեղակալի անունով։

Մ.

Արդահան, 6 նոյեմբերի

Այսօր, կաթողիկոսի թաղման օրը, հանդիսաւոր հոգեհանգիստ կատարվեց տեղիս եկեղեցում։ Իսկ մահվան գոյժն ստացվելուց մինչև օրս ամեն օր ամբիծք էր տեղի ունենում։ Հայ հասարակութիւնը, ի նշան սգի, այսօր առաւօտվանից փակել էր խանութները և շտապել եկեղեցի՝ ներկայ լինելու հոգեհանգստին։ Ներկայ էին նոյնպէս մեր ուսումնարանի աշակերտութիւնն ու ուսուցչական մարմինը։ Եկեղեցում սանդ ձգելու տեղ չը կար։ Եմ. քահ. Դէմիրճօղլեանը քարոզ խօսեց և ծանօթացրեց ժողովրդին Հայրիկի գործունէութեանը։ Ապա խօսեցին և ուրիշները։ Ցանկութիւն յայտնվեց, որ մեր գրադ.-ընթերցարանը բացվի «Հայրիկեան» անունով։

Մ. Վարդապետեան

Կարս, 13 նոյեմբերի

Քաղաքիս պարսիկ հասարակութիւնը, մաշադի Մահմէդ-Ալի Քեարիմ-օղլու տուած սևապատ յայտարարութեան համաձայն, պարսից մէչիդում այսօր հոգեհանգիստ կատարեց «ի Տէր հանգուցեալ հայոց հայրապետի և մեր սիրեցեալ Հայրիկի թաղման. եօթնեակը կատարելու առիթով»։

Բոլոր խանութները փակվեցին մինչև հոգեհանգստի վերջը։ Ներկայ էր հայ հասարակութեան խուռն բազմութիւն. ներկայ էին ոստիկանապետն իր դեպուտատներով և ծառայողներով, հայոց դպրոցի աւագ ուսուցիչն իր աշակերտներով, պարսից հիւպատոսը, հայ քահանաները և այլ պաշտօնական անձինք։

Հոգևոր արարողութիւնները վերջացնելուց յետոյ՝ մաշադի Մահմեդ-Ալին բարձրացաւ ամբիոն և մի ոգևորված ատենաբանութեամբ դրուատեց Հայրիկի արժանաւորութիւնները և վերջացրեց մի շարք բարեմաղթութիւններով յօգուտ հայ ազգի և հայրապետական գահի։ Սրանից յետոյ հ. Մինասը, բացատրելով մարդասիրութեան և համերաշխութեան օգտակարութիւնը, շնորհակալութիւն յայտնեց հայ հասարակութեան կողմից պարսիկ եղբայրներին, որ հայերիս այսպիսի ծանր վշտի ժամանակ վշտակից են լինում։

Հ. Մինասի ատենաբանութիւնը մի հայ երիտասարդ պարսկերէն թարգմանեց և կարդաց տաճկերէն լեզուով գրված ճառ։ Ապա՝ աւագ-ուսուցիչ Ա. Խանբաբեանը մի համառօտ ճառով բացատրեց համերաշխութեան ու եղբայրսիրութեան նշանակութիւնը, շեշտելով որ հայերը և պարսիկները միշտ համերաշխ և միասին են ապրել ու աշխատել։ Հոգեհանգիստը վերջացաւ, և հայերը պարսիկներին շնորհակալութիւն յայտնելով ցրվեցին քաղցր տպաւորութեան տակ։

Արամ

Նոր-Բայազէտ, 13 նոյեմբերի

Նոյեմբերի 6-ին, կաթողիկոսի թաղման օրը, հանդիսաւոր պատարագ մատուցվեց ս. Աստուածածին եկեղեցում։ Պատարագիչն էր Խորէն վ. Մուրադբէկեանը։ Պատարագին երգում էր քառաձայն երգեցիկ երկսեռ խումբը՝ ուսուցիչ Վ. Ափրիկեանցի ղեկավարութեամբ, որը հոգեհանգստի վերջում ճառ ասաց, ծանօթացնելով հանդիսականներին «հայոց Հայրիկի» կենսագրութեան մի մասի հետ։ Եկեղեցում ասեղ ձգելու տեղ չը կար։ Ներկայ էին բոլոր դպրոցի աշակերտ-աշակերտուհիները, ինչպէս և քաղ. վարչութեան բոլոր անդամները և քաղաքիս աւագ Ս. Բաւիկեանը։

Քաղաքիս հայ վաճառականներն այդ օրը չը տեսնված կերպով փակել էին իրանց խանութները և այլ առևտրական հիմնարկութիւնները։

Մեր քաղ. վարչութիւնը նոյեմբ. 9-ի նիստում յոտնկայս յարգեց հանգուցեալի յիշատակը և որոշեց Հայրիկի յիշատակը յաւերժացնել 4 թոշակաւորներ պահելով քաղաքի անունով՝ տեղիս երեք դպրոցներում՝ աղքատ և չքաւոր դասակարգից։ Այդ թոշակաւորներից պիտի պահվեն—1) մէկը ռուսաց քաղաքային ուսումնարանում, 2) մէկը՝ հայոց ծխական-եկեղեցական տղայոց դպրոցում, 3) մի աշակերտուհի՝ նոյն ուսումնարանի աղջկանց բաժնում և 4) մի աշակերտ՝ ռուսաց նորաբաց միխասեան ուսումնարանում։ Այդ բոլորի թէ ուսման վարձը, թէ գրքերը, թէ հագնելիքը և թէ կօշկեղէնը պէտք է մշտապէս հայթայթվեն քաղաքի մէչչանական հասարակութեան կասսայից՝ բաց թողնելով տարեկան այդ ծախքերի համար 80 րուբլի։

Գ. Սինանեան

ՊՕՍՏԸ ԱՌԱՋԱՁՈՐ ԳԻՒՂՈՒՄ

Առաջաձոր, 28 հոկտեմբերի

Իմ յօդուածներում շատ անգամ եմ շեշտել, որ Զիվանշիրի Առաջաձորը իր շըրջակայ տասնեակ գիւղերով և առհասարակ Զիվանշիրի, Խաչէնի և Թառթառի ձորակների ազգաբնակութիւնը խղճաւ զուրկ է ապրուստի ամենատարրական յարմարութիւններից, օրինակ՝ հեռու է երկաթուղիներից, խճուղիներից, շուկաներից, քաղաքներից, պօստից և այլն։ Հայերի կառուցվող Գանձակ-Շուշի խճուղին շատ մօտ է յիշեալ ձորակներին, ուստի այդ խճուղին կը լինի ապրուստի յարմարութիւններից մէկը, որով ապագայում կարող է օգտվել յիշեալ ձորակների ազգաբնակութիւնը։ Եւ գուցէ այն խճուղին ապագայում երկաթուղի դառնայ, իսկ եթէ չը դառնայ էլ, խճուղին բաւական է։ Բացի այդ՝ յիշեալ ձորակների ազգաբնակութիւնը հեռու է քաղաքներից ու շուկաներից, ուստի ես կարծում եմ, որ յիշեալ խճուղին գլուխ գալուց յետոյ՝ նրա մի քանի տեղերում, որոնց թւում և Խաչէնի ձորակի Ջրաղացներում կամ «Ջոխլու Գայրմանլար» անուանվող տեղում, որտեղով անց է կենում այդ խճուղին ու բարձրանում և իջնում են Թուրք քօչւորները, վստահօրէն կարելի է բանալ մեծ շուկայ, քարվանսարա և այլն, որոնցից կարող է օգտվել Խաչէնի ու Թառթառի ձորակների ազգաբնակութիւնը։

Մնում է մի բան, որ յիշեալ ազգաբնակութիւնը կարիք մի պօստ է. այդ պօստի կարիք է։

Այդ գաւառում գոյութիւն ունեցող պօստը Թամբաղտում է Նուխուն, որ յիշեալ ձորակներից բաւական հեռու է։

Արդ, եթէ այդ ձորակների ազգաբնակութիւնը ունենար մի պօստային բաժանմունք, շատ նպատակայարմար բան կը լինէր։ Այդ բանը նկատել է և կառավարութիւնը, ուստի դեռ 1905 թ.ին կառավարութիւնը առաջարկեց Առաջաձորի հասարակութեանը գիւղական պօստային բաժանմունք բանալ Առաջաձոր գիւղում, նոր սահմանուած օրէնքների համաձայն։ Որպէսզի պօստ պահելը գիւղական հասարակութեան համար ծանրաբեռնութիւն չը լինի, նոր սահմանուած օրէնքների համեմատ, գիւղական դատարանի շէնքը պէտք է ծառայէր թէ դատարանի և թէ պօստի տեղ։ Դատարանի կամ գիւղական գրագիրը պէտք է լինի և գրագիր, և պօստային բաժանման կառավարիչ։

Այդ պօստային բաժանման կառավարչի կամ գիւղական գրագրի ռոճիկը և պօստի ծախքը խոստանում էր տալու պետական գանձարանը։ Առաջաձորի հասարակութեանը մնում էր շաբաթը մէկ կամ երկու անգամ պօստաթղթերը տանել իրանից մօտակայ Աղդամի կամ Խանքենդի պօստային հիմնարկութիւնը և այնտեղի եղած պօստաթղթերը և այլ բաները բերել. բացի այդ՝ յիշեալ հասարակութեանը մնում էր իր վրա վերցնել և պօստի ճանապարհի ապահովութիւնը։

Սակայն սրտի ցաւօք յայտնում եմ, որ Առաջաձորի հասարակութիւնը մերժեց այդ առաջարկութիւնը։ Այդ հասարակութիւնը առանց այն էլ դատարանի տան քրէհ և գրագրի ռոճիկ է տալիս։ Պօստային բաժանմունք բանալով՝ այդ հասարակութիւնը կազատվէր գրագրի ռոճիկը տալուց (ինչպէս վերև գրեցի, գրագրի, ինչպէս և պօստի կառավարչի ռոճիկը պետական գանձարանն է տալու) և դրա փոխարէն շաբաթը մէկ կամ երկու անգամ պօստաթղթերը կը տանէր իրանից մօտիկ պօստը ու այնտեղից եղածը կը բերէր։ Առաջաձորի հասարակութիւնը, բանալով պօստային բաժանմունք յիշեալ պայմաններով, ոչինչ չէր կորցնում։

Գուցէ այժմ ցանկութիւն յայտնէ այդ հասարակութիւնը յիշեալ պայմաններով պօստային բաժանմունք ունենալու իր մէջ ու խնդիրներ առաջարկէ այդ առարկայի վերաբերեալ ուր հարկն է։ Ամռով, երկու ամսով այդ հասարակութեան թղթերը մընում են Շուշու պօստում, մանաւանդ այդ հասարակութեան անդամները մեծ նեղութիւններ են կրում, թղթեր, նամակներ, հեռագիրներ ու այլ բաներ պօստը ուղարկելու դէպքում…։ Յայտնի է, որ յիշեալ ձորակներից օտարութեան մէջ մեծ քանակութեամբ մարդիկ կան, որոնք միշտ նամակներ, փող, կապոցներ են ուղարկում պօստով իրանց հայրենի գիւղում, ծննդավայրում թողած ծնողներին, բարեկամներին և այլն, և վերջինները նոյնպէս։ Գուցէ այդ բանում, այսինքն Առաջաձորում պօստային բաժանմունք բանալու համար, ինիցիատօրներ հանդիսանան յիշեալ ձորակներից օտարութեան մէջ գտնվող ունևոր և ինտելիգենտ անձինք։

Բ. Զաքարեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Պետերբուրգում, մատակարարական մասնաժողովը իր վերջին նիստում որոշել է մերժել Երևանի նահանգապետի միջնորդութիւնը՝ 80,143 ռ. 59 կ. բաց թողնելու հասարակական աշխատանքների համար։ («Т. Л.»)

◆ Բօրչալուի գաւառի Ջալալ-Օղլի, Դեբեդի և Ուռութ գիւղերը, Թիֆլիսի գաւառի Դուռնուկ գիւղը և Ախալցխայի գաւառի Վարխան գիւղը խնդրամատոյց են եղել, առաջինները՝ գիւղատնտեսական ֆօնդից մատակարարական պէտքերի համար փոխատուութիւն տալու, երկրորդը՝ նոյնպիսի փոխատուութիւն տալու 800 րուբլի գումարով սերմացուի համար, իսկ վերջինը՝ տալու պետական ազատ արօտատեղիներ և հերկելու հողեր։ («Т. Л.»)

◆ Թիֆլիսի մատակարարական մասնաժողովի նախագահ պ. Վէրմիշեան բանակցութիւններ էր վարում Ազով-Դոնեան բանկի Թիֆլիսի բաժանմունքի հետ, որ 20 հազար րուբլի տրվի փոխատուութեան ձևով Թիֆլիսում ալիւրի պահեստ բանալու համար։ Բանկի կառավարիչը խոստացաւ աջակցել այդ գործում և յարաբերութեան մէջ մտաւ Պետերբուրգի վարչութեան հետ։ Այժմ տեղեկութիւն է ստացվել, որ վարչութիւնը մերժել է այդպիսի փոխատուութիւն տալ։ («Т. Л.»)

◆ Թիֆլիսի Վանքի մայր եկեղեցու ծխականների մի խումբ 126 ստորագրութեամբ կաթողիկոսի տեղապահ Գէորգ արքեպիսկոպոս Սուրէնեանի անունով Էջմիածին է ուղարկել հետևեալ հեռագիրը. «Նոյեմբերի 18-ին նշանակված է վերջին ժողովը՝ հանգուցեալ Խարազեան քահանայի տեղ նոր քահանայացու ընտրելու համար։ Ընտրութիւններին, նոր կանոնի համաձայն, մասնակցելու են եկեղեցու բոլոր քահանաների ծխականները։ Այդօրինակ դրութիւնը վերին աստիճանի ճնշում է մեզ ազատօրէն ընտրութիւններին մասնակցելու, որովհետև նրանք, որոնք իրանց հովիւներն ունեն, կարող են անցկացնել մեզ բոլորովին անցանկալի անձի, որով առիթ կը տրվի մեզ հրաժարվել այդ անձի հովւութիւնից իբրև մեզ անցանկալի ընտրեալից, և այն պատճառով, որ նրան ընտրել են սեփական քահանաներ ունեցողները, որոնք բոլորովին օտար են Խարազեանի ծխականների ցանկութիւններին և կարիքներին։ Ձեր սրբազնութեան ուշադրութիւնն ենք հրաւիրում այն հանգամանքի վրա, որ նորընտրեալ հովիւը պէտք է բացառապէս հովւէ մեզ և նիւթական նըկատմամբ իր յոյսը դնէ մեզ վրա, այլ ոչ թէ ուրիշների վրա, որովհետև իւրաքանչիւր հովիւ ունի իր ծխականները։ Մենք, հանգուցեալ Խարազեանի ծխականներս, նախատեսում ենք, որ այդ հողի վրա պէտք է ծնունդ առնէ վերին աստիճանի անցանկալի երևոյթ, և որովհետև կանոնի փոփոխումը այդ կէտում կախված է ձերդ սրբազնութիւնից, խոնարհաբար խնդրում ենք այդ ընտրութեան առաջն առնել, նշանակելով այնպիսին, որին մասնակցեն բացառապէս հանգուցեալ Խարազեանի ծխականները»։

◆ Նոr ստացված գrքեr.—Ստացանք՝ 1) Շուշանիկ Կուրղինեանի «Արշալոյսի ղօղանջները», բանաստեղծութիւններ, Ա. պրակ, գինն է 30 կոպէկ., 2) «Կրթութեան բարեկամներուն, համառօտ տեղեկագիր և ընդարձակման ծրագիր Լօզանի հայ կըրթարանին. կարևոր առաջարկ մը»։

◆ Այսօր, երեկոյեան ժամը 6-ին, Կովկասագիտական բարձր դասընթացքներում (Ալէքսանդրեան այգի) չի կայանայ Միխ. Իվ. Թամամշեվի 3-րդ դասախօսութիւնը՝ Արևելքի կրօնի պատմութեան մասին (Մահմեդի կեանքը և նրա վարդապետութեան սկիզբը)։

Վաղը, նոյն դասընթացքներում, առաւօտեան ժամը 11-ին, Գ. Ա. Լեմլէյն առաջին անգամ կը դասախօսէ Կովկասի օդերևոյթաբանութեան և կլիմայախօսութեան մասին, իսկ ժամը 12-ին տեղի կունենայ Ա. Վ. Ֆօմինի դասախօսութիւնը բուսաբանութեան մասին։

◆ Կիրակի, նոյեմբերի 18-ին, Թիֆլիսի ժողովրդական համալսարանում, Զուբալօվի ժողովրդական տանը, Գր. Վարդանեանը հայերէն լեզուով կը դասախօսէ «Թիւրքիայի տնտեսական դրութեան մասին»։ Դասախօսութիւնը կը սկսվի ցերեկվայ ժամը 11-ին։

◆ Այսօր, 2-րդ արական գիմնազիայի շէնութեան մէջ, երեկ. ժամը 7-ին, Ա. Խատիսեանը կը կարդայ դասախօսութիւն «Ֆիզիօլոգիայի և առողջապահութեան հիմնական հարցերը» թեմայով։ Երեկոյեան ժամը 8-ին Ս. Արծրունին կը դասախօսէ «Քրէակ[illegible]րաւունքի» մասին։

◆ Ստացանք Տափի Թաղի Քամոյեանց ս. Գէորգ եկեղեցու 1906 թ. հաշիւը, որից երևում է, որ միաբան քահանաների 1905 թ. հանգանակածից մնացորդ եղել է 337 ռ. 40 կ., 1906 թ.ին մուտք եղել է՝ կրպակների վարձ 7139 ռ. 57 կ., տոկոսաբեր թղթերի վեղջումից 2000 րուբլի, ջրի վարձ 72 րուբլի, գրաւական 175 րուբլի, եկեղեցու դրամագլխից 2650 րուբլի 73 կոպ., ստացած տոկոսներ 1466 րուբլի, լուսագընից 43 ռ. 80 կ., եկեղեցական դրամագըլխից 11,000 րուբլի. ընդամենը մուտք—24,884 ռ. 50 կ.։ Ծախք 1906 թ. ընթացքում՝ արքունական բանկին 1000 ռ., տոկոսներ 35 ռ. 62 կ., նպաստ ս. Նշանի ծխական դպրոցին 2820 ռ., նպաստ սաներին 360 ռ., ջրի վարձ 70 ռ. 89 կ., վեհար., կօնսիստ. և այլ ծախքեր 380 ռ., պահեստի գումարների ծախք 21 ռ. 90 կ., կրպակների նորոգումը 439 ռ. 67 կ., գընահատական հարկեր 1237 ռ. 97 կ., մանր ծախսեր ըստ նախահաշուի 360 ռ., ռոճիկներ 2630 ռ. 50 կ., եկեղ. վերաշինութեան 15,000 ռ., անակնկալ ծախսեր 129 ռ. 57 կ., ընդամենը ծախք—24,786 ռ. 12 կ. Մնացորդ առ 1-ն յունվարի 1907 թ. 98 ռ. 38 կ.։

◆ Մօտ օրերս Թիֆլիսում կազմակերպվել է վրաց գրականագէտների մի խմբակ՝ վրացերէն լեզուով ժողովածուներ հրատարակելու համար։ Այդ ժողովածուների մէջ մտնելու են թէ ինքնուրոյն և թէ թարգմանական գրուածքներ։ Հրատարակութեան մասնակցելու են Ակակի Ծերեթելի, Վաժա-Պշավէլի, Շ. Արագվիս-Պիրէլի, Եկ. Գաբաշվիլի, Ի. Գօմարթէլի, Ս. Կիպիանի, Դ. Մեգրելի, Ա. Էրիստովա, Ադամաշվիլի, Նակաշիձէ, Մկալօբլիշվիլի և ուրիշները։

◆ Թիֆլիսի պօլիտեխնիկումի համար ամենայարմար գետինը մասնաժողովի կարծիքով Խիմշիևվի գետինն է, որ գտնվում է Վերայում և պարունակում է 135 դեսեատին, որից 20 դեսեատին Խիմշիևը յանձն է առնում ձրիաբար զիջել մասնաժողովին։ Գետինը ունի նաև ջուր։ («Т. Л.»)

◆ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան անդամութեան համար իբրև թեկնածուներ համարում են պ. պ. Ա. Մ. Արղութեան Երկայնաբազուկին և իւրիսկօնսուլտ Աթաբէգեանին։ («З.»)

◆ Մեզ խնդրում են տպել հետևեալը. «Բարձր կրթական հաստատութիւնների աղքատ ունկնդրուհիներին փոխադարձաբար օգնող ընկերութիւնը և ուսանողներին փոխադարձաբար օգնող ընկերութիւնը, միացեալ կերպով, իրանց միջոցները շատացնելու համար, դեկտ. 3-ին կազմակերպելու են արքունական Թատրօնում մի օպերային ներկայացում. տրվելու է «Искатели Жемчуга»—բալէտով, և անհրաժեշտ է համարվում յայտնել, որ նրանք ոչ մի առնչութիւն չունեն այն անձերի հետ, որոնք ուսանողների մի խմբի կողմից տոմսակներ են ցրում»։

◆ Նաւթլուղում, Նաւթիս-Ծալա կոչված հողում, դեռ շարունակում են փորել։ Այն շերտը, որտեղից սկսեց նաւթախառն ծծըմբային ջուր խփել, արդէն անց է կացրած, բայց բուրերի կողքերից շարունակվում է թանձր նաւթախառն ջուր հոսել։ Դեռ փորում են կարծր տեղը, որի տակ սպասում են հանդիպել աւազոտ և կաւոտ շերտի։ («К.»)

◆ 1908 թ. ծախքերի և եկամուտների պետական նախահաշուի նախագծից, որ ֆինանսների մինիստրը ներկայացրել է Պետական Դումային, երևում է, որ Բագուի քաղաքապետութեան պահպանման համար խնդրվում է 399,240 րուբլի գումար։ («Б. Э»)

◆ Այսօր երեկոյեան Նախալօվկայում, քաղաքային վարչութեան առաջարկութեամբ, կրկին փորձի համար հաց թխելը կը շարունակվի։

◆ Թիֆլիսում կազմակերպվում է մի նոր ընկերութիւն՝ «Ամէն տեսակ ապրանքներ Ռուսաստանից և արտասահմանից Կովկաս փոխադրող ընկերութիւն» անունով, իւրաքանչիւր փայը 1000 րուբլի։

◆ Թիֆլիսի ոստիկանապետը պրիստաւներին առաջարկել է, որ փողոցներում արգելեն մանղալներ վառել և խորոված խորովել, որովհետև ծխից անցորդները չեն կարողանում անցնել։ Նայել պրօժեկտօրներում ցուցադրվող պատկերները, և անվայել պատկերները արգելել ցոյց տալ նոյնիսկ գիշերները։ («Т. Л.»)

◆ Մենք հաղորդել էինք, որ Թիֆլիսի արհեստաւորաց դպրոցի տեսուչ ընտրված էր Թիֆլիսի քաղաքային դպրոցական մասնաժողովի կողմից Մոսկվայի տեխնիքական դպրոցի դասատու պ. Սկրիդլօվը։ Այժմ տեղեկութիւն է ստացվել, որ Սկրիդլօվը հրաժարվել է ընդունել այդ պաշտօնը։ Դպրոցական մասնաժողովը վճռեց այդ պաշտօնի համար հրաւիրել Կիեվից ինժեներ Եսիպօվին։ («Т. Л.»)

◆ Ինչպէս յայտնի է, քաղաքային դումայի վարչութեան մէջ ծառայող ձայնաւորներին առաջարկեց հրաժարվել ձայնաւորութեան կոչումից։ Այդ առիթով քաղաքային տեխնիկ Ս. Լիսիցեանը բողոքագիր է ներկայացրել քաղաքագլխին։ («Т. Л.»)

◆ Թիֆլիսում կազմակերպվում է «դերձակների և դերձակուհիների արհեստակցական միութիւն»։ Ընկերութեան կանօնադրութիւնը արդէն մշակված է և մօտ օրերս կը յանձնվի ի հաստատութիւն։ Ընկերութեան նպատակն է՝ ի մի միացնել դերձակներին և դերձակուհիներին իրանց տնտեսական շահերը պարզելու համար, բարելաւել իր անդամների աշխատանքի պայմանները և նպաստել նրանց մտաւոր և բարոյական զարգացման։ Ընկերութեան անդամներ ընդունվում են այդ արհեստը գիտցողները, բացառութեամբ տէրերի և նրանց կառավարիչների, առանց կրօնի, ազգի և քաղաքական համոզմունքների խտրութեան։ Անդամակցական վճարը որոշված է ամսական 60 կ.։ («Т. Л.»)

◆ Լեռնային վարչութեան տեղեկութիւնների համաձայն, Բագուի նաւթահանքերում 1907 թ. հոկտեմբեր ամսվայ ընթացքում ստացվել է ընդամենը 39,027,000 պուդ նաւթ։ («Т. Л.»)

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոյեմբերի 14-ին, առաւօտեան ժամը 5 և կէսին, Գ. Սալանօվը սկսում է քանդել Յարութիւնեանի պատրաստի հագուստեղէնի խանութի պատը, շորեր գողանալու նպատակով, բայց ոստիկանութիւնը ձերբակալում է նրան։

Նոյեմբերի 15-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, Պրիկազնի և Սուրբ-Նիշանակի փողոցների անկիւնում ախալցխացի Նիկ. Սիրունեանցի վրա յարձակվել են 2 զինված չարագործներ և մահվան սպառնալիքով խլել են նրանից մետաղէ ժամացոյցը և ապա անյայտացել։

Իշխան Վաչնաձէի տանը ապրող մանկաբարձուհի Օլգա Ձակրօվան յայտնել է ոստիկանութեան, որ նոյեմբերի 15-ին, իր բացակայութեան ժամանակ, անյայտ անձեր, կոտրելով իր բնակարանի դուռը, գողացել են 162 րուբլու տնային զանազան արծաթեղէն և ոսկեղէն։

Սիօնի միջանցքում № 11 տանը ապրող Ճաուբիշվիլին յայտնել է ոստիկանութեան, որ նրա բնակարանից կեղծ բանալիով անյայտ անձինք գողացել են 247 րուբլու զանազան իրեր։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ Ներքին գործերի մինիստրութիւնը շրջաբերական հրահանգներ է ուղարկել նահանգապետներին և շրջանային կառավարիչներին, յիշեցնելով որ հարկաւոր է միջոցներ ձեռք առնել թոյլ չը տալու, որպէսզի զանազան տեսակ նակազներ և հեռագիրներ ուղարկվեն արգելված կուսակցութիւններին պատկանող երրորդ Պետական Դումայի անդամների անունով։

◆ Սենատի բացատրութեան համաձայն, երկաթուղու ծառայութեան մէջ գտնվող հրէայ մեքենավարներին իրաւունք է տրըվում ապրելու կայսրութեան բոլոր վայրերում։ («Б. В.»)

◆ Նոյեմբերի 6-ին, երբ. Լէօնտիևճների գործարանի գործադուլարար բանւորների լիազօրների որոշմամբ, գործադուլը յայտարարվել է վերջացած, և բանւորները վերսկսել են աշխատանքները։ Գործադուլը տևել է երկու շաբաթ, սակայն բանւորները ոչ մի զիջումն չեն ստացել։ Այդպիսով բանւորները կորցրել են 8,400 օր, իսկ աշխատանքի վարձ այդքան ժամանակի ընթացքում կը կազմէր մօտ 85,000 րուբլի։ («Т.»)

◆ Գլխաւոր բանտային վարչութիւնը կարգադրել է, որ կալանաւորուհիներին այսուհետև խուզարկեն բացառապէս բանտային վերակացուհիները, իսկ որտեղ այդպիսիները չը կան՝ պիտի խուզարկեն բանտային վարչութեան կողմից յատուկ դրա համար նշանակված կանայք։ Սակայն անհրաժեշտ դէպքերում՝ կալանաւորուհիների խուզարկութեանը վերահսկելու գործը յանձնարարվում է կալանաւորուհիներին ընդունող պահակախմբի գլխաւոր օֆիցերին, իսկ երբ չը կան օֆիցերներ՝ պահակախմբի հրամանատարին։ Այն դէպքում, երբ հարկաւոր է լինում մերկացնել կալանաւորուհիների մարմնի ծածուկ մասերը քննութեան ենթարկելու նպատակով, այդ բանը տղամարդկանց ներկայութեամբ չէ անվում։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Որովհետև զանազան տեղերից նուէրներ են ստացվում իմ անունով յօգուտ Նոր-Բայազէտի գաւառի հայ սովեալների, սրանով իմ սրբազան պարտականութիւնս եմ համարում յայտնել, որ Նոր-Բայազէտում կազմակերպված կայ գաւառական նպաստամատոյց մասնաժողով, որը և իմ նախագահութեամբ սկսել է իր գործունէութիւնը։ Մասնաժողովի անդամներ են քաղաքային աւագ Ս. Բաւիկեան, Ս. քահանայ Ազարեան, պատուաւոր հոգաբարձու Մ. Աֆրիկեան, ծխական հոգաբարձութեան անդամներ՝ Հ. Խաչատրեան, Խ. Բունիաթեան, Գ. Բուդումեան, Հ. Տէր-Միքայէլեան, տեսուչ հայոց դպրոցի Ն. Հայրապետեան, ուսուցիչ Ա. Մինանեան, Պ. Զալըրանեան և Վ. Յակոբեան։

Աւելորդ չեմ համարում յայտնել, որ մասնաժողովը իր ժամանակին բոլոր ստացված նուէրների համար իր և սովալլուկ ժողովրդի շնորհակալութիւնը կը յայտնի։

Նախագահ մասնաժողովի՝

Խորէն վարդապետ Մուրադբէգեան

ՃԱՅԵՐ

Նեղոս գետը վարարելուց օրեր առաջ անթիւ ճայերի երամը Վերին-Նեղոսից թափվում է Եգիպտոս՝ ուրպէսզի գետի վարարման միջոցին որդեր լափէ։ Երբ ճայերի երամը գալիս է՝ եգիպտացիք իմանում են, որ Նեղոսը վարարելու է։

Ջուբերտի բնակ. պատմ.

Մեռաւ Խրիմեան Հայրիկը. ամենքն էլ ողբացին և ողբում են նրա մահը։ Կը գան ու կանցնեն դարեր, բայց նրա անունը անպակաս պիտի մնայ հայ եկեղեցականների ցանկից։ Այս բոլորը իրանց կարգով։ Բայց եկ ու տես, եկ ու սրտի համբերութիւն ունեցիր ու լռիր, երբ տեսնում ես, որ՝ այսօր, սրբազան դագաղի առաջ, ամենից շատ աղմուկ, հարայ-հրոց, կանչ ու ծուց բարձրացրել են հէնց նրանք, որոնք մի քանի շաբաթներ ու ամիսներ առաջ հէնց իրանք էին, որ «ի խորոց սրտի» վշտացնում էին ալեզարդ հայրապետին՝ ամեն ճիգ ու ջանք գործադրելով անուանարկել այն հիմնարկութիւնը, այն դասակարգին, որի գլուխն ու պատասխանատուն էր հանգուցեալը։

Ի՞նչն է արդեօք այսօրվայ լաց ու կականի պատճառը, գլջացե՞լ են արդեօք «հայոց ազգի բաղդի ինքզինքնին տնօրէն համարողները»… Զղջմա՞ն, անկեղծ զղջմա՞ն լաց ու կական, սուգ ու շիւանն է արդեօք, որ գալիս է մասամբ թեթևացնելու իրանց անմիտ արարքները. գիտակցութեան, դարձի զգացմո՞ւնքն է նրանց աչքերից այդքան առատ արտասուք, այդքան «ախ» ու «վախ»-եր, այդքան ջատագովութիւններ, այդքան աստուածացումներ դուրս կորզում։ Երանի չէր…

Երանի չէ՞ր, որ անդարձը՝ դարձի գար, անուղղելին ուղղվէր, կեղծը՝ անկեղծանար, անշտկելին շտվէր. երանի չէր…

Երանի չէ՞ր, որ այդ բոլոր արտաքին ցոյցերը արդիւնք լինէին զղջման և միջոց՝ քաւելու երէկվան անյիշատակելի արարքները. գէթ սրբազնասուրբ աճիւնը յաւիտենական օթևանն իջնելուց առաջ ականատես լինէր։

Վշտով հեռացաւ այս աշխարհից Խրիմեան Հայրիկը։ Քիչ չացդեց նրա վրա այն կոնչոցը, հարազատ զաւակներից մի մասի բերանից լսվող կոնչոցը, որ «ձրիակերների որջ» էր անուանում հայրապետական աթոռը։ Էջմիածինը փող չունէր, հաց չունէր, ճեմարանը ուսուցիչների ռոճիկ և սաներին սնունդ մատակարարել չէր կարողանում, և այդ բոլորը՝ շնորհիւ «հայոց ազգի բաղդը տնօրինող» խմբակի, որը ամեն կերպ աշխատում էր համայնացնել Մայր Աթոռի բոլոր եկամուտները, որպէս զի՝ «հայոց ազգն ազատվի ձրիակեր կղերից»… Եւ «կղերապետը» իրաւունք ունէր վշտանալու, որ իրան այդպէս են կոչում ու այդ կերպ գործում։

Դարերից ի վեր հայ հոգևորականին սահմանված ազգէ կամաւոր նուէր-վարձատրութիւնը խնայելով և արգելելով, իրանք կամաւոր նուէրներից զատ՝ նահատակվող ժողովրդի կարմիր արիւնն իսկ շահագործեցին և, փառաւորապէս բազմած մայրաքաղաքներում, հազարներ են ստանում։ Հոգևոր պետը տեսնելով այդ բոլորը՝ չէր կարող չը վշտանալ…

Դարեր շարունակ այլազգի և այլակրօն խաներ, բէգեր և շահեր՝ գիւղեր, կալուածներ են նուիրել Մայր Աթոռին. հայ ժողովուրդը մի երկու տարի առաջ միայն, մի սիրտ մի հոգի, իր արեան գնով պաշտպանեց իր Մայր Աթոռի իրաւունքը այդ կալուածների վերաբերեալ, և յանկարծ «հայ ազգի ինքնակոչ խնամակալները» դրդում էին հայ և թուրք գիւղացիներին՝ յափշտակել այդ կալուածները և իւրացնել, դրժելով Էջմիածնի իրաւունքները։ Հանգուցեալ հայրապետը չէր կարող չը վշտանալ…

Գէորգեանը ճեմարանը, թեմական դըպրոցները՝ հոգևոր հիմնարկութիւններ են, հոգևոր արդիւնքներով հիմնադրվել և պահպանվել՝ գլխաւորապէս գիտակից հոգևորականներ պատրաստելու. հայ ազգի «խնամակալները» դրանց դարձրին խռովութիւնների, աղմուկների, ինտրիգների վայր։ Հայ ժողովուրդը երես դարձրեց այդ հիմնարկութիւններից։ Հայրիկը չէր կարող չը վշտանալ…

Եւ դեռ մի կողմն եմ թողնում նրանց այն յոռի գործելակերպը, որի շնորհիւ հազարաւորներ ընկան, երկիրն ամայացաւ. թողնում եմ մի կողմ այդ յոռի գործելակերպը, որի մասին քանի-քանի անգամներ հայոց Հայրիկը վշտացած սրտով շեշտել է…

Մեռաւ հայրապետը, մեռաւ վշտաստիրտ, վշտահոգի. և ահա նրա աճիւնի շուրջը կատարվում են տարօրինակ, մարդ ապշեցնող այլափոխութիւններ։ Ո՞ւր է թէ նրա կենդանութեան ժամանակ լինէին այդ բոլորը, և թերևս Արծիւն Վասպուրականի աւելի խաղաղ հոգով փչէր իր վերջին շունչը։

«Իբրև հոգևորականի՝ կղերի չէ, որ այդ ցոյցերը լինում են հայոց ազգի աշխատաւոր դասակարգի միակ ներկայացուցիչ կուսակցութեան կողմից»,—առարկում են նրանց բազմահազարակուլ թերթերը։

Հապա իբրև ինչի՞։

Դուք ինքներդ իսկ խոստովանում էք, որ նա՝ Հայրիկը քաղաքագէտ—պօլիտիկան չէր. դուք խոստովանում էք, որ նա վարչական մարդ չէր։ Ապա ի՞նչ էր։—«Հայրենասէր էր, յեղափոխական էր»։ Բայց չէ՞ որ ձեր յեղափոխական տակտիկան, ձեր գործելակերպը միշտ դատապարտել է նա և գտել միանգամայն ազգակործան, իսկ նրա գործելակերպն էր դիպլօմատիկական եղանակով լուծել հայկական հարցը (թողնենք թէ դուք այժմ, որպէս օրթօդօքս սօցիալիստներ, դրժում էք այդպիսի հարցի գոյութիւնը)։ Նա կողմնակից էր դիմումների, աղերսանքների և այլն, որոնց դէմ էք դուք։ Բացի դրանից, ո՞րտեղ է գրված, ս. գրքի ո՞ր երեսում, թէ հոգևորականը հայրենասէր չը պիտի լինի և նա բացառութիւն էր կազմում։ Կամ նա՝ ե՞րբ, ո՞րտեղ, իր ո՞ր գրուածքում է ապացուցել, թէ ինքը՝ հոգևոր պետ գոլով՝ հակառակ է հոգու և հոգևորականութեան գաղափարին, որին ամենաջերմ թշնամի լինենիդ չէք դրժում։

Հայրիկը ո՛չ այլ ինչ էր, եթէ ո՛չ մի ջերմ հոգևորական։ Մի յատկութիւն, որը Հայրիկին «Հայրիկ» դարձրեց, այդ ո՛չ այլ ինչ էր, եթէ ո՛չ իր կոչման արժանաւոր հոգևորական լինելը։ Նա գործում էր՝ որպէս հոգևորական, նա քարոզում էր՝ որպէս հոգևորական, նա գրում էր՝ որպէս հոգևորական։ Ամեն ասպարիզում,—թէ գործի, թէ խօսքի և թէ գրչի,—նա երևան է եկել որպէս հոգևորական։ Վերցրէք Աւարայրի քաղցրախօս բլբուլի սրտից հոգևոր կոչումն ու գաղափարը, և մենք չենք ունենայ ո՛չ Եղիշէ և ո՛չ «Ոսկեղենիկ Մատեան». վերցրէք՝ անմահ Խորենացուց, ճգնազգեաց Նարեկացուց, շնորհազարդ Շնորհալուց հոգևոր գաղափարն ու կազմը, և գուցէ մենք զուրկ լինէինք ոսկէդարից։ Վերցրէք Հայրիկից այն, ինչ որ հոգևոր գաղափարի արգասիքն է, և գուցէ մենք կունենայինք մի վանեցի լաւ ուսուցիչ, որը թերևս 1907 թ.ին դառնար «աշխատաւոր դասակարգի» շահերի ջերմ պաշտպան։ Բայց Հայրիկը «Հայրիկ» էր դարձել իր հոգևոր կոչմամբ, որին նա նուիրել էր իր անձը և որին այդ կոչումից հանել չեն կարող ո՛չ եգիպտական ճայերը և ո՛չ մոխրագոյն ագռաւները…

Հայրիկը հոգևորական էր այդ բառի բուն նշանակութեամբ։

«Գնա մեռիր, արի սիրեմ»… Գուցէ այդ վաղեմի ասածներն են միամտաբար կատարում «հայոց ազգի բաղդը տնօրինողները»՝ իրանց ֆրոնդի այս անակնկալ փոփոխութեամբ։ Երանի այդ լինէր։ Այդ էլ մի անմեղ հետևողութիւն կը համարէինք։ Ցաւն այն է, որ այդ էլ չէ։ Ծարպիկ ու փորձառու շէֆերը այդքան էլ միամիտ չեն։

Ճայերը կռանչում են Եգիպտոսում. հասատում ենք, որ Նեղոսը պիտի վարարի…

Էջմիածին պատգամաւորներ պիտի գնան. ինչո՞ւ «հայոց ազգի բաղդի ինքզինքնին տնօրինող» համարողները ներկայ չը լինեն. ինչո՞ւ ցոյց չը տան ամբողջ աշխարհին, թէ իրանց վաղեմի հմայքը տակաւին գոյութիւն ունի, որ իրանք ձայն ունեն, ժողովրդականութիւն ունեն. մի՞թէ հայ ժողովուրդը ընդունակ է հարցի խորքը թափանցելու, սկզբունքային հարցերի մէջ մտնելու… Բաւական է, որ իրանք աչքի ընկնեն. ո՞վ է մտածողը կամ ասողը՝ «ինչո՞ւ

էք ասածներիդ, քարոզածներիդ հակառակ գործում»։

Նոյն շէֆերը չէի՞ն, որ տէրտէր դառնալու խնդիրներ ու համախոսականներ էին ներկայացնում իրանց համար, միևնոյն ժամանակ՝ հայհոյում, նախատում ամբողջ հոգևորականութեան և հոգևոր գաղափարին։ Ո՞վ էր հաշիւ պահանջողը…

Նոյն «ջոջերը» չէի՞ն, որ իրանց բազմահազարակուլ օրգաններով, քարոզիչներով, կուրծք թակողներով՝ բոյկոտի էին ենթարկում երրորդ Պետական Դուման և, ի զարմանս սկզբունք բառը բառարաններից դըրժողների իսկ, մինչև Գանձակ վազում իրանց քուէտուփը գնելու։ Ո՞վ է հարցնողը։

Ո՞վ է հարցնողը, թէ՝ ժամանակակից դիպլոմատիային դիմելը, ծնկաչոք աղերսելը անմատութիւն և նոյն իսկ հակայեղափոխական մի քայլ համարողը, քարոզողը՝ հէնց ինքն է գնում նրանց հողաթափները լիզելու։ Ո՞վ է հարցնողը և եթէ հարցնող էլ լինի՝ միթէ հանճարաւոր ջոջերը պատասխան չեն գտնի տալու։

—Մենք գիտէինք, մենք դէմ էինք, բայց փորձով ուզեցինք մեր միամիտ ժողովրդին ապացուցանել մեր ասածների ճշմարտութիւնը…

Հրաշալի լօգիկա։

Բժիշկը քարոզում է թոյնի մահացու լինելը և ինքը խմում է, որ ապացուցանի. այդտեղ գոնէ փորձը իր անձի վրա է կատարվում. մարդը անձնիշխան է. բայց ինչ իրաւունք ունի ուրիշի վրա փորձելու։

Լօգիկա, տրամաբանութիւն։ Ումից ինչ ենք պահանջում։

Հապա ո՞րտեղ որոնել այդ բոլորի խականան պատճառը. ինչն է շարժառիթ «հայոց ազգի բազդը տնօրինողների» այս նոր ֆրօնդը, հայոց վշտահար հայրապետի մասին այսքան հոգածութիւնը, այսքան լաց ու շիւան, սիրտ մորմոքող ճիչ ու ծուցը, կուրծք թակելն ու երեսներ չանգռելը։

Շուտով կաթողիկոսական ընտրութիւն է լինելու։ Ո՞վ գիտէ ինչ նոր պլաններ ունեն, ո՞վ գիտէ յաւիտենական անյայտութիւնից որպիսի նոր դէմքեր երևան պիտի քաշեն և հռչակեն հանճար, ամենակարող և նրա թեկնածութիւնը առաջ մղեն։

Ճայերը յայտնվելուն պէս՝ Եգիպտոսի բնակիչներն իմանում են, որ Նեղոսը յորդանալու է, իրանց պատրաստութիւնը տեսնում են։ Ճայերը էջմիածնի շուրջն են կռնչում, հայ Նեղոսը յորդանալու է…

Մ. Խ.

ՎԵՐՋԻՆ ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ Պ. ՍՏ. ԽԱՉԻԿԵԱՆԻՆ

Թիֆլիս, 16 նոյեմբերի

Պ. Խաչիկեան, իմ տուած երեք հարցերին, որ տպված էր «Շաւղում», դուք իբր թէ «պատասխանեցիք», բայց այդ պատասխանը ստացաւ իր արժանի պատասխանը «Մշակի» № 140-ում։ Մինչև այսօր սպասում էի ձեր պատասխանին, բայց դուք հրապարակով լռել էք. իսկ լռելը՝ համաձայնութեան նշան է. այնպէս որ բարեհաճեցէք մեր պայմանագրի համաձայն ձեր պարտքը ի կատար ածել, այլապէս ես դիմելու եմ միջնորդ դատարանի, և արդէն նշանակած ունեմ երկու հոգի՝ իմ կողմից։

Գրաշար՝ Ն. Քարտաշեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Պարսից պարլամենտի օրգան «Մէջլիսի» № 172-ի մէջ տպագրված է շահի հետաքրքիր խօսակցութիւնը պարլամենտի կողմից իրան ներկայացած պատգամաւորութեան հետ, որին հրաւիրել էր նորին մեծութիւնը խորհրդակցելու պետական գործերի դրութեան մասին։ Հրաւիրելով պատգամաւորներին նստել *), շահը դիմեց նրանց մօտաւորապէս հետևեալ ճառով.

«Ես հրաւիրեցի ձեզ խօսելու ձեզ հետ երկրի մէջ տիրող գործերի դրութեան մասին։ Մենք շնորհեցինք պարլամենտը երկրի բարօրութեան և նրա մէջ արդարութիւնը վերահաստատելու համար։ Բայց, ցաւօք սրտի, մենք տեսնում ենք, որ երկրի դրութիւնը աւելի ու աւելի է խճճվում և որ անհրաժեշտ ապահովութիւնը բոլորովին չքացաւ։ Գլխաւոր պատճառը, որ հարկադրել է ինձ ձեզ այստեղ հրաւիրելու, այն է, որ ես անյետաձգելի կերպով ցանկանում եմ, որպէսզի դուք մինիստրների հետ միասին խորացնէք այն միջոցները, որոնց անհրաժեշտ է ձեռք առնել երկրի մէջ կարգը վերականգնելու համար»։

Պատգամաւոր մուշտէյիդ Հաջի-Իմամ Ջումաճ պատասխանեց.

«Ձերդ մեծութիւն, երևի յիշում էք, որ մեզ արժանացրած վերջին ունկնդրութեան ժամանակ դուք ինքներդ բարեհաճեցիք ասել, որ բոլոր յուզմունքները առաջ են գալիս պետական գործերի կառավարութեան պայմանների փոփոխութիւնից և որ նմանօրինակ յուզմունքներն ու խռովութիւնները տեղի են ունեցել բոլոր երկրներում՝ հին ռեժիմը նորի փոխվելու սկզբներում։ Ես համարձակվում եմ զեկուցանել, որ միակ նպատակը, որին ձգտում է պարլամենտը, այդ՝ երկրի խաղաղութեան, ժողովրդի բարօրութեան և պետական հզօրութեան վերականգնելն է։ Բայց գործադիր իշխանութիւնը գտնվում է մինիստրների ձեռքում, հրամայեցէք ուրեմն, թագաւոր, նրանց աշխատել և դէպի պետական գործերը չը վերաբերվել անփոյթ կերպով»։

Պատգամաւոր Մուստաֆա-դօուլէն ասաց հետևեալը.

«Թագցնել ձերդ մեծութիւնից պետական գործերի կառավարութեան թերութիւնները՝ կը լինէր դաւաճանութիւն հայրենիքի, ազգի և պետութեան վերաբերմամբ։ Կառավարութեան և ազգերի, նոյնպէս և պարլամենտի նպատակը ու դէպի այդ նպատակը ուղղված նրանց բոլոր ջանքերը կայանում են նրանում, որպէսզի սահմանեն արդարութիւնը և ստեղծեն պետութեան ապահովութեան համար անհրաժեշտ պայմաններ։ Քաղաքակրթութեան բարձր աստիճանին հասած միւս երկիրները գնացել են դարձեալ նոյն շաւղով։ Եթէ մենք դեռ ևս չենք հասել մեր ընտրած նպատակին (որին սպասում է մեզանից ժողովուրդը), դրա պատճառը այն է միայն, որ բաւարար ջանքեր չենք գործ դրել իրագործելու արդէն գոյութիւն ունեցող օրէնքները։ Կեանքը մեր հայրենիքի մէջ կարող էր ընթանալ բնականաբար ու ազատօրէն, եթէ որ ճշտութեամբ գործադրվէին թէ պարլամենտի մըշակած և ձերդ մեծութիւնից վաւերացված օրէնքները և թէ նրանք, որոնք գոյութիւն ունէին առաջ էլ։ Որովհետև պարլամենտը ժամանակի սղութեան պատճառով դեռ ևս չէ կարողացել մշակել բոլոր անհրաժեշտ նոր օրէնքները, ուստի կառավարութիւնը չը պէտք է բոլորովին մոռացութեան տար այն օրէնքները, որոնք արդէն կային, մինչդեռ մինչև այժմ գոյութիւն ունեցող օրէնքներն էլ ամենևին հարկ չը կայ վերացնելու, նրանից միայն պէտք է կատարելագործել։ Ժողովուրդը լիակատար հիմք ունի դժգոհ մնալու մինիստրներից ու պետական պաշտօնեաներից, որովհետև գործադիր իշխանութիւնը չը տուեց նրան այն, ինչ որ նա սպասում էր նրանից։ Թէև ամենքին էլ յայտնի է, որ հանգուցեալ աթաբէգը ոչ մի յանցանք չէր գործել ժողովրդի ու պետութեան առջև, այնուամենայնիւ ժողովուրդը նրան մեղադրում էր անգործունէութեան մէջ, գանգատվում էր նրա դէմ և չէր վստահանում նրան։ Մենք յոյս ենք տածում, որ ձերդ մեծութեան ուշադրութիւնը ուղղված կը լինի այդ հանգամանքի վրա և որ համապատասխան հրամաններ կարձակվեն, որպէսզի գործադիր իշխանութիւնը կատարէ իր վրա դրված պարտականութիւնները և գրաւով էլ վերականգնի կարգը երկրի մէջ»։

Շահը համաձայնվեց այդ արտայայտված կարծիքների հետ և մի քանի խօսք էլ աւելացրեց դրանց վրա՝ ասելով որ, իր կարծիքով, պարլամենտը շատ քիչ է աշխատում։

Մուստաֆա-դօուլէն պատասխանել է այդ նկատողութեանը.

«Ինձ թւում է, որ ձերդ մեծութեանը զեկուցված չէ եղել պարլամենտի աշխատանքների մասին։ Այն ժամանակ, երբ ուրիշ պարլամենտներ հաւաքվում են շաբաթական ոչ աւելի քան երկու-երեք անգամ, և իւրաքանչիւր անգամ 2 կամ 3 ժամով, մենք աշխատում ենք շաբաթական չորս օր, օրական 3 և 4 ժամով, չը խօսելով դեռ այն աշխատանքների մասին, որ կատարում են բազմաթիւ մասնաժողովներ»։

Այնուհետև շահը առաջարկեց մինիստրներին պայմանաւորվել պատգամաւորների հետ աշխատանքների մի ընդհանուր ծրագիր կազմելու մասին, նկատելով որ մինիստրները արդարև անփոյթ են վերաբերվում դէպի իրանց վրա դրված պարտականութիւնները։ («Ꮶ.»)

*) Մի պատիւ, որ մինչև այժմ Պարսկաստանի պետերը չեն ցոյց տուել դէպի իրանց հպատակները։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝
Բ. Ա. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Ե. Կ. ԽՕԴՆԵՎԱ—9½—2 ժ. ատամի հիւ.
Ջ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Մ. Գ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.։
Կ. Ի. ԳՋԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի։
Ս. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան։
Գ. Յ. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—11—12 ժ. կանանց և մանկաբարձութեան։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ա. Յ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ—6—7 ժ. վիրաբուժ., վեներական, միզասեռ և մորթու հ.
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԱՆԴՐԿՈՎԿ. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԻ ՁՄԵՌԱՅԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ

(Նշանակված են Թիֆլիսի ժամերով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ

ԲԱԳՈՒ (Գանձակ, Եւլախ)
Արագ—գիշ. 12 ժ. 28 ր., Գանձակ—գիշ. 5 ժ. 42 ր., Եւլախ—առաւ. 7 ժ. 19 ր., Բագու—ցեր. 2 ժ. 43 ր.։ Պօստ.—երեկ. 9 ժ. 41 ր., Գանձակ—գիշ. 4 ժ. 13 ր., Եւլախ—առ. 6 ժ. 27 ր., Բագու—ցեր. 5 ժ. 39 ր.։ Մարդատար—ցեր. 7 ժ. 53. ր., Գանձակ—ցեր. 2 ժ. 10 ր., Եւլախ—ցեր. 4 ժ. 21 ր., Բագու—գիշ. 1 ժ. 50 ր.։
ԲԱԹՈՒՄ (Փօրի, Միխայլօվօ, Ռիօն)
Մարդատար (№ 7).—առ. 10 ժ. 58 ր., Փօրի—ցեր. 1 ժ. 30 ր., Միխայլօվօ—ցեր. 2 ժ. 58 ր., Ռիօն—երեկ. 7 ժ. 21 ր., Բաթում—գիշ. 12 ժ. 10 ր.։ Պօստ.—առ. 9 ժ. 15 ր., Փօրի—ցեր. 11 ժ. 49 ր., Միխայլօվօ—ցեր. 1 ժ. 19 ր., Ռիօն—երեկ. 5 ժ. 47 ր., Բաթում—գիշ. 10 ժ. 45 ր.։ Մարդատար (№ 5)—գիշ. 11 ժ. 22 ր., Փօրի—գիշ. 1 ժ. 57 ր., Միխայլօվօ—գիշ. 3 ժ. 20 ր., Ռիօն—առ. 7 ժ. 41 ր., Բաթում—ցեր. 12 ժ. 27 ր.։
ԵՐԵՒԱՆ (Ալէքսանդրօպօլ)
Ապր.-մարդ.—ցեր. 3 ժ. 16 ր., Ալէքսանդրօպօլ—գիշ. 2 ժ. 30 ր., Երևան-Ուլուխ. առ. 8 ժ. 22 ր.։ Պօստ.—գիշ. 1 ժ. 8 ր., Ալէքսանդրօպօլ—ցեր. 11 ժ. 53 ր., Երևան—Ուլուխ.—ցեր. 5 ժ. 35 ր., Նախիջևան—գիշ. 12 ժ. 32 ր., Ջուլֆա—գիշ. 2 ժ. 35 ր.։
ԲԱԳՈՒԻՑ (Պետերբուրգի ժամանակով)
Մարդատար—առ. 4 ժ. արագ.—ցեր. 4 ժ. 4 ր.։ Պօստ.—ցեր. 11 ժ. 23 ր.։
ԲԱԹՈՒՄԻՑ—Մարդ.—առ. 10 ժ. 38 ր.։ Պօստ.—առ. 6 ժ. 49 ր.։ Մարդատ.—ցեր. 5 ժ. 46 ր.։
ԵՐԵՒԱՆ-ՈՒԼՈՒԽԱՆԼՈՒԻՑ — Պօստ.—առ. 1 ժ. 58 ր.։ Ապրանք.-մարդատար—գիշ. 1 ժ. 50 ր.։
ՋՈՒԼՖԱՅԻՑ—Պօստ. գիշ. 4 ժամին։ Մարդ.-ապրանք.—ցեր. 3 ժ. 21 ր.։
ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ — Պօստ.—7 ժամին։ Մրդ.-ապրանք.—6 ժ. 58 ր.։

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆ
Երկուշաբթի, նոյեմբերի 19-ին,
ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ
Հայ դերասանական ընկերակցութիւնը
ՅՕԳՈՒՏ
Հայուհեաց Ողբախնամ Ընկերութեան Անդրկովկասում
Առաջին անգամ
կը ներկայացնէ
„ԲՕՀԵՄԱ“
Կոմ. 5 արար. հեղ. Միւրժէ, թարգմ. Մ. Տէրոյեանի
Մասնակցում է ամբողջ խումբը
Սկիզբն է 8 ժ. երեկոյեան
Տեղերի գները բարձրացրած են
Յաջորդ ներկայացումը նոյեմբերի 26-ին. կը կայանայ Տ. Մայսուրեանի բենեֆիսը։
(շ. կ.) 1—2

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ
Մ. ՋՄՇԿԵԱՆԻ
ՆՈՑԻ 1908 Թ. ՊԱՏԻ
ՍԵՂԱՆԻ
ԵՒ
„Армянскій календарь съ предсказаніями“
ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ
Մեծ քանակութեամբ գնողները դիմում են՝ Թիֆլիս, Գաբաեվսկայա № 5, ՄԱԿԱՐ ՋՄՇԿԵԱՆ.
(շ. ե.) 1—12

Կիրակի, նոյեմբերի 18-ին,
ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏԱՆԸ
(Կիրօչնի փողոց)
Ա. Ա. ԵԱՐՕՇԷՆԿՕ, Թիֆլիսի ռէալական դպրոցի դասատու, կը կարդայ դասախօսութիւն քիմիայից (մետաղների մասին)։
ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. մետաղների ֆիզիկական և քիմիական յատկութիւնները և նրանց համաշխարհային շահագործութիւնը. նրանց նշանակութիւնը մարդկային կեանքում։
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ընթերցման ժամանակ կը կատարվեն ֆիզիկական և քիմիական փորձեր։
Տոմսակները 2 ռուբ. մինչև 30 կօպէկ ծախվում են կասսայում։
1—1

Լոյս տեսաւ
Ա. ՋԱՆԵԱՆԻ
ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ
ԳԻՆԸ 30 Կ.
Գրավաճառների մօտ։ 7—10

Լոյս տեսաւ
„ԵՐԿՐԻ ՁԱՅՆԸ“
№ 25-ը
հետևեալ բովանդակութեամբ.
Կա՞յ արդեօք գործունէութեան հող, II, Տ. Զաւէն
Թիւրք-պարսկական վէճի ծագումն ու պատմութիւնը (Մէջդը-Սալթանէի պատմածներից) (վերջ) Տ. Ջ.
Ցնորքը մեռաւ (բանաստեղծութիւն) Շ. Կուրղինեան
Պէտք է ուսումնասիրել Էլմինոր
Բեբելը և թիւրքահայ հարցը Ս. Աքանասեան
Թատրօն, գեղարուեստ, գրականութիւն Զ.
Բանասիրական (Թիւրքահայի ապագան մասնաւորապէս) Բ. Իշխանեան
Բարենորոգումներ Փոքր-Ասիայի մէջ. Ալիս
Ռուսական ազդեցութիւնը Թիւրքիայում։
1—1

ՀՐԱՒԷՐ
Թիֆլիսի «Տափի-Թաղի» ս. Գէորգ եկեղեցու հոգաբարձութիւնը խնդրում է շնորհ բերել ընդհանուր ժողովի երկու սեռի ծխականներին, սկսած 21 տարեկանից, սոյն նոյեմբեր ամսի 18-ին, կիրակի, առաւօտեան ուղիղ ժամի 12-ին ս. Նշանի դպրոցը, որը լինելու է անցեալ մայիսի 20-ի ծխական ընդհանուր ժողովի շարունակութիւնը։
Պարապմունքները լինելու են՝ վաւերացնել անցեալ 1906 թ. հաշիւը և ներկայ տարուս նախահաշիւը, և զեկուցման մէջ գետեղված այն կէտերը, որոնք անցեալ ժողովում քննութեան չառնվեցին ժամանակի ուշ լինելու պատճառով։
1—2

ՀՐԱՒԷՐ
Կիրակի, ամսիս 18-ին, ժամը 12-ին, Թիֆլիսի Վանքի աւագ եկեղեցում տեղի է ունենալու ծխականների ժողով. ուստի բոլոր ծխականները, տղամարդիկ և կանայք, 21 տարեկանից բարձր, հրաւիրվում են ներկայ լինելու ժողովին։
Ժողովի զբաղմունքները լինելու են՝
1. Նոր երէցփոխի և ծխական 4 հոգաբարձուների ընտրութիւնը։
2. Նախկին երէցփոխի հաշիւների մասին զեկուցումը։
3. Երգեցիկ խմբի, քարոզչի և մի քանի կարևոր խնդիրների մասին խորհրդակցութիւն։
Առանձին հրաւիրաթղթեր չեն ուղարկվի ծխականներին։
(ու. շ.) 2—2

Նոր լոյս տեսաւ եւ վաճառվում է
Կ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ
ՋՐԿԱՆՔԻ ← ՅՈՅՋԵՐ
(Պատմուածքների և պատկերների ժողովածու) 214 երես, մաքուր թղթի վրա տպված,
ԳԻՆՆ Է 50 Կ.
Գլխաւոր պահեստը Թիֆլիս՝ «Գուտտենբերգ» գրավաճառանոցում և «Փարոս» քէօշկում։ (կ. ե. հ. շ.) 4—4

ԲԺԻՇԿ
Ա. Մխիթարեանց
Ընդունում է հիւանդներին. մասնագիտութիւն՝ սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու հիւանդութիւններ. առաւօտեան 12—2 ժ., երեկ. 5—7 ժ., Սօլօլակ, Բեհբութեան փողոց № 33։
(ա. օ.) 49—100

ԲԺԻՇԿ
Գ. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
Ներքին եւ երեխայոց, առանձնապէս ստամոքսի եւ աղիքների հիւանդութիւններ։
Ընդունելութիւն ամեն օր | 12—1 ժ. առաւօտեան, 5—7 ժ. երեկոյեան
Միքայէլեան փողոց տ. Ճավճավաձէի № 36.
(ա.օ.) 38—100

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ
Վերադարձաւ Կովկասի հանքային ջրերից և վերսկսեց ընդունելութիւնը ներքին և ջղային հիւանդների, առաւօտ. 9—12 ժ., երեկ. 5—7 ժամ։
Միքայէլեան փողոց, № 27։
(ե. հ. շ. կ.) 26—50

„Գուտտենբերգ“
գրավաճառանոցում վաճառվում են
ԱՏՐՊԵՏԻ
աշխատութիւններից
Պատկերներ.—Տաճկ Պատ. Թիւրքահայերի կեանքից . . . 1 ր. — կ.
Վիւքայէլի գաղտնիքը.—Օսման. սահմանադ. երկրատ. կեանքից . 1 » — »
Ալմաս.—Ա. հատոր Թիւրքահայերի կեանքից . . . 1 » — »
Զաւանիր.—77—78 թ. Ռուս-Թիւրք. կռուից արկածներ . . 1 » — »
Վիպակներ.—Երկու վէպ. (Հաբաղատ և Անմկոտն) Թիւրքահայերի կեանքից . . . 1 » — »
Բժժանքեր.—Երեք պատկեր. տաճկահայ յեղափ. կեանքից . 1 » — »
Կարելի՞ է սիրել—պատմ. վէպ 1 » — »
Ընտիր թղթի վրա սոյն ութ հատոր իւրաքանչիւր հատ. 2 ր.
Դիմակներ.—Երգիծական չորս արկած. . . . . — 50 կ.
Խեւ-կարապետ.—Թիւրք. կեանքից 1 » — »
Քօռ-Եղիկ » » . — » 30 »
Շիւնոց » » . — » 30 »
Ժառանգներ » » . — » 30 »
Բերաւլ-Առաքելը » » . — » 25 »
Թուլումբաջիներ » » . — » 20 »
Շուշան.—Երեք արար. Թուրք. կեանքից 1 » — »
Սարրաֆ.—Հինգ » » » 30 » — »
Խիլաֆաթ.—Պատմ. տեսութիւն . . . 30 » — »
Իմամաք.—պատ. տես. շիիզմի մասին . . . 1 » — »
Հողատիրութիւնը Կովկասում » 10 »
Դիմել՝ Թիֆլիս, «Գուտտենբերգ» գրավաճառ. Գ. Գալստեանին։
5—5

ԿԱՍԿԱՐԱ-ՄԻԴԻ
Պիլիւլներ, ֆրանսիական ժողովրդական միջոց
ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԱՄՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ
Չափը.—2 պիլիւլ երեկոյեան պառկելիս։ Կասկարա-միդին չէ առաջացնում ոչ փորացաւ, ոչ սիրտ-խառնուք, ոչ էլ լուծողութիւն։
Դեղատուն—Midy, 113, Faubourg St. Honoré, Պարիզ։
ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՂԱՏՆԵՐՈՒՄ։
(7, 17, 27) (165951) 24—1

Բացված է բաժանորդագրութիւն
„ՄԵՐ ՁԱՅՆԸ“
Հասարակական, գրական և քաղաքական օրաթերթ։
«Մեր ձայնը» կը սկսվի հրատարակվել Նոր-Նախիջևանում, 1907 թ. դեկտեմբերի 1-ից, և լոյս կը տեսնի շաբաթը երեք անգամ։
«Մեր Ձայնում» կը տպագրվեն հասարակական գործիչների պատկերներ, կարևոր նկարներ և ծաղրանկարներ։
«ՄԵՐ ՁԱՅՆԻ» տարեկան բաժանորդագինն է՝
Ռօստովում (Դօնի ափին) և Նոր-Նախիջևանում . . . . . 5 ր.
Դրսում . . . . . 6 ր.
Արտասահմանում . . . . . 10 ր.
1908 թ. համար բաժանորդ գրվողները կը ստանան 1907 թ. դեկտեմբեր ամսի համարները ՁՐԻ։
Բաժանորդագրութիւնը ընդունվում է՝
1. «Մեր Ձայնի» խմբագրատանը, Նոր-Նախիջևան, Եկատերինեան հրապարակ, տ. Մալխեանի, № 20.
2. Ռօստովում (Դօնի ափին) հետևեալ գրավաճառանոցներում. „Наука и Жизнь“, Большая Садовая, Большая Садовая, Գրանդ Օտէլի հանդէպ, և „Образованіе“, Վօլժկօ-Կամսկի բանկի հանդէպ։
3. Թիֆլիսում «Գուտտենբերգ» և «Կենտրոնական» գրավաճառանոցներում։
«Մեր Ձայնին» աշխատակցելու են հայ գրականութեան մէջ եղած յայտնի գրողներն ու հրապարակախօսները։
Խմբագիր-հրատարակիչ՝ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ
(չ. շ.) 10—2

Электропечатня «ЭКОНОМІЯ» Армянскаго [illegible] ст. [illegible]
Большая Ванкская ул. д. Семинаріи № 3.